

Reflexivity and Mistrust: Isfahan Citizens' Experience of Living in Corona Conditions

Zahra Zakeri Nasrabadi^I, Zahra Maher^{II}, Azimeh Sadat Abdelahi^{III}

<https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27992.2215>

Received: 2023/06/26; Revised: 2023/11/09; Accepted: 2023/11/19

Type of Article: **Research**

Pp: 61-106

Abstract

Introduction: Corona virus has not only affected the biological existence of man, but also threatened our social existence under the tremendous pressure of medical panic and social isolation. This epidemic has led to massive loss of life and an unprecedented economic, social and cultural crisis, with far-reaching social impacts. **Research objectives:** The purpose of this research is to analyze the lived experience of the citizens of Isfahan about the consequences of the corona virus on their lives and the impact of this epidemic on the reflexivity experienced in this era. **Research question:** This research seeks to answer the question that What experience do citizens have of reflexivity in the era of Corona and what aspects of their daily life have they reflected and reconsidered? **Research method:** The current research has used the qualitative method of phenomenology. For this purpose, 30 citizens of Isfahan in different age, occupation and base groups were selected and subjected to in-depth interviews. The data were analyzed using

Keywords: Reflexivity, Mistrust, Lived Experience, Citizens, Corona.

I. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

II. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Literature and Humanities, University of Isfahan. (Corresponding Author).

Email: z.maher@ltr.ui.ac.ir

III. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

Citations: Zakeri Nasrabadi, Z., Maher, Z. & Abdelahi, A. S., (2024). "Reflexivity and Mistrust: Isfahan Citizens' Experience of Living in Corona Conditions". *Two Quarterly Journal of Contemporary Sociological Research*, 13(24): 61-106. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27992.2215>

Homepage of this Article: https://csr.basu.ac.ir/article_5643.html?lang=en

1. Introduction

In the country of Iran, where the economic and environmental crises have weakened the people's livelihood and resilience, the coronavirus epidemic has increased the depth and scope of existing social issues such as poverty, unemployment, class gap, social inequalities and the like since March 2018. And it has created its own social harms.

Examining the experience of citizens facing this crisis is important because it determines the background and context of social vulnerability of citizens. While paying attention to the in-depth exploration of the lived experiences of the participants and how they create the meaning of these experiences, this research seeks to answer the questions that What experience do citizens have of reflexivity in the era of Corona and what aspects of their daily life have they reflected and reconsidered?

2. Materials and Methods

In this research, the descriptive phenomenological approach was used in order to provide a thick description of the deep experiences of the Isfahan citizens of the spread of the coronavirus and the social and cultural damages caused by the exposure to this epidemic. They have lived in Isfahan for at least twenty years.

Based on this, by using Purposive sampling, those who, due to their conditions, had experienced more damage from the coronavirus were selected. In the entire process of data collection, maximum diversity was observed to select samples from different socio-economic bases, women and men, and different ages, youth and middle-aged, and the sampling continued until the theoretical saturation limit was reached. In this way, 30 citizens were interviewed. The data were analyzed using Colaizzi's method.

3. Data

The Corona crisis have left many consequences on the social, psychological, economic and cultural life of the citizens:

They include five categories of "lifestyle change", "semantic reflexivity", "strengthening social togetherness", "businesses going online" and "institutional distrust".

The first major consequence of the Isfahan participants' exposure to the corona situation is "changes in lifestyle" in the form of changes in the ways of recreation and leisure of the participants (moving from the traditional collectivist, relational and action-based ways of leisure) Towards new ways of personal virtual leisure and based on quasi-media interactions) and changes

in values and behaviors, including the removal of some cultural customs and normative changes.

“Reflexivity” is one of the other aspects of coexistence of participants with corona conditions, which shows that the participants have been able to turn corona restrictions into opportunities for ontological reflections or the development of their skills and capabilities. The two categories “opportunity to reflexivity “ and “opportunity to learn” are indicative of this reflexivity corona life.

The third major consequence of the Isfahan citizens’ exposure to Corona is “strengthening the sense of social togetherness”, which is manifested above all in increasing the sense of altruism, including the formation of campaigns to help the needy and the joy of family life.

Another major consequence of the Isfahan citizens’ encounter with the Corona crisis is the “growth of digital culture” and double digitization. In fact, the virtualization of business is considered a major strategy for the transition from the corona situation and it can be very beneficial in the transition from other crises that the world may face in the future.

The fifth consequence of Isfahani’s citizens facing the Corona crisis is “institutional distrust”. The ineffectiveness of government policies in dealing with, managing and controlling Corona has led to the formation of a form of mistrust among citizens, which is in various forms of “distrust of government institutions”, “hospital phobia” and “distrust of vaccination” has appeared.

4. Discussion

The results of the research confirm the theory of Anthony Giddens (2005b) about late or reflexivity modernity. In this era, reflexivity becomes the basic phenomenon of daily life, in such a way that social functions are reconsidered and considered, the common people distance themselves from established customs and norms, and doubt and ponder about traditional identity and resistance. It increases compared to common stereotypes and traditional patterns in different dimensions of life such as life planning, religiosity, body management and gender stereotypes.

The results of this research showed that as a result of critical reflexivity, Iranian people have found a new attitude and social mentality: the expansion of interdisciplinary approaches and the necessity of using them, a more positive attitude towards human categories and emotional values, growth The death of awareness and death thinking, paying attention to the importance of home and family, weakening attitudes towards traditional beliefs and superstitions, increasing sensitivity and paying attention to the category of health and hygiene; They are among the results of Iranian people’s reflexivity in the

corona situation. These reflections led to extensive objective, mental, material and spiritual changes, which seem to affect the governance and economic system in the long run, and in this new social context, everything makes sense and it will have a new meaning.

5. Conclusion

In the current research, the covid-19 epidemic has led to individual reflexivity and reorganization in the intellectual and practical aspects of daily life, rather than collective activism to reduce the effects of the crisis. It is as if the reflexivity actions of activists in the conditions of the Covid-19 epidemic are also a way to adapt more to the existing conditions and be resilient against possible damages. Also, this research confirms the crisis of mistrust in science in the stage of reflexivity scientific development.

Acknowledgments

We are grateful to the anonymous reviewers of the journal, who added to the quality of the article with their constructive suggestions, and also to the Iran National Science Foundation (INSF), who provided financial support for this research.

Observation Contribution

The participation of all three authors in writing the article has been equal.

Conflict of Interest

The authors, while complying with publishing ethics, declare the absence of conflict of interests with governmental and non-governmental centers

بازاندیشی و بی‌اعتمادی: تجربه شهروندان اصفهانی از زیست در شرایط کرونایی^۱زهرا ذاکری نصرآبادی^۱، زهرا ماهر^{II}، عظیمه السادات عبداللهی^{III}شناسه دیجیتال (DOI): <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27992.2215>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۰۵، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۸/۱۸، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۲۸

نوع مقاله: پژوهشی
صص: ۶۱-۱۰۶

چکیده

ویروس کرونا، نه تنها موجودیت زیستی آدمی را تحت تأثیر قرار داده است، بلکه هستی اجتماعی ما را نیز زیر فشارهای سهمگین هراس پزشکی شده و جدایی‌گزینی‌های اجتماعی تهدید کرده است. این بیماری همه‌گیر منجر به تلفات گسترده زندگی و یک بحران اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بی‌سابقه، با تأثیرات اجتماعی گسترده‌ای شده است. هدف از تحقیق حاضر، واکاوی تجربه زیسته شهروندان اصفهانی از پیامدهای ویروس کرونا بر زندگی آن‌ها و تأثیر این اپیدمی بر بازاندیشی تجربه شده در این دوران است. تحقیق حاضر، از روش کیفی پدیدارشناسی بهره برده است. بدین منظور ۳۰ نفر از شهروندان اصفهانی در گروه‌های سنی، شغلی و پایگاهی متفاوت به روش نمونه‌گیری با حداکثر تنوع انتخاب شده و مورد مصاحبه عمیق نیمه-ساختاریافته قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی تحلیل شد. تفسیر مشارکت‌کنندگان از هم‌زیستی با شرایط حاصل از همه‌گیری کووید ۱۹ گویای آن است که برهم‌کنشی اجتماعی شهرنشینان با شرایط کرونایی در درون بافت فرهنگی و اقتصادی کلان‌شهر اصفهان، کنشگران را به تغییرات، بازاندیشی‌ها و بازتنظیمی‌هایی در ظرفیت‌های فکری و تأملی خود و نظم اجتماعی حاکم بر زندگی روزمره‌شان سوق داده است. پنج مقوله «تغییر سبک زندگی»، «بازاندیشی معنایی»، «تقویت باهم‌بودگی اجتماعی»، «رشد فرهنگ دیجیتال» و «بی‌اعتمادی نهادی»، مهم‌ترین تجارب شهروندان اصفهانی از زیست در شرایط کرونایی بوده است.

کلیدواژگان: بازاندیشی، بی‌اعتمادی، تجربه زیسته، شهروندان، کرونا.

I. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

II. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).

Email: z.maher@ltr.ui.ac.ir

III. استادیار، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

ارجاع به مقاله: ذاکری نصرآبادی، زهرا؛ ماهر، زهرا؛ و عبداللهی، عظیمه السادات، (۱۴۰۳). «بازاندیشی و بی‌اعتمادی: تجربه شهروندان اصفهانی از زیست در شرایط کرونایی». پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، ۱۳(۲۴): ۶۱-۱۰۶. <https://dx.doi.org/10.22084/csr.2024.27992.2215>

صفحه اصلی مقاله در سامانه نشریه: https://csr.basu.ac.ir/article_5643.html?lang=fa

۱. مقدمه

ویروس کرونا، نه تنها موجودیت زیستی آدمی را تحت تأثیر قرار داده است، بلکه هستی اجتماعی ما را نیز زیر فشارهای سهمگین هراس پزشکی شده و جدایی‌گزینی‌های اجتماعی تهدید کرده است (کاظمی، ۱۳۹۹: ۶۹). این بیماری همه‌گیر منجر به تلفات گسترده زندگی و یک بحران اقتصادی بی‌سابقه، با تأثیرات اجتماعی گسترده‌ای شده است؛ افزایش فقر و نابرابری، از دست دادن معیشت، خسارات تحصیلی و آسیب‌پذیری‌های جنسیتی بیشتر، از جمله سطوح بالاتر خشونت مبتنی بر جنسیت. به‌ویژه، تأثیرات اجتماعی این همه‌گیری در جایی‌که آسیب‌پذیری‌ها و نابرابری‌ها بیشتر است، آسیب‌رسان‌تر است. کشورها با چالش‌های متفاوتی در این شرایط روبه‌رو هستند و ظرفیت‌های آن‌ها مسیر بهبودی آن‌ها را تعیین می‌کند. نابرابری‌های از قبل موجود در وضعیت اجتماعی-اقتصادی، سختی همه‌گیری را برای برخی از جمعیت‌ها حیاتی‌تر کرده؛ خطر ابتلا به عفونت را در آن‌ها افزایش داده و منابع آن‌ها را در برابر محدودیت‌های تحمیل شده کاهش می‌دهد (پرزنتو و اوهرلر^۲، ۲۰۲۱).

انزوای بیماران و خانواده‌های آن‌ها، اختلال در روابط اجتماعی، افزایش طلاق و خشونت‌های خانگی (کوه‌بومی و همکاران، ۱۳۹۹؛ کوهستانی و علیجانی، ۱۴۰۰)، ابهام و سرگردانی مردم درخصوص زمان این بیماری، سلب آزادی انسان‌ها، روزمرگی، تأثیر منفی بر روابط اجتماعی و عاطفی (عسگری و همکاران، ۱۴۰۰؛ افتخاری و همکاران، ۱۴۰۰)، به حاشیه رفتن سایر مشکلات، جدایی بیمار از خانواده، طبیعی شدن مفهوم مرگ در جامعه (نوبهاری و همکاران، ۲۰۲۲)، امنیت‌شدن جامعه، زوال شادی و نشاط از جامعه (درویشی، ۱۳۹۹)، زوال ارزش‌های اخلاقی در جامعه، ناامیدی مردم، پیش‌گویی و مراجعه به دعانویس و رمال، گسترش شکاف طبقاتی و افزایش بی‌عدالتی در جامعه را می‌توان از دیگر آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی اپیدمی کرونا در جامعه دانست.

مسئله‌ای که بیشتر در این دوران جای تأمل دارد این است که درگیری ذهنی و عینی مردم با کووید ۱۹ تجربه‌ای جدید و منحصر به فرد است که آسیب‌های اجتماعی خاص خود را نیز پدید آورده است و حتی شکل و ماهیت آسیب‌های قبلی را نیز دگرگون ساخته است. ابهام موجود در شرایط اجتماعی و اقتصادی فعلی، آشفتگی خبری، به هم خوردن نظم معمول امور روزمره و آفت شدید ارتباطات رو در رو، احساس درماندگی و سردرگمی خاصی را موجب شده‌اند که افراد جامعه هرکدام به فراخور شرایط خانوادگی، اقتصادی و شغلی خویش به شیوه خاصی آن را تجربه می‌کنند و به تبع آن، واکنش‌های متفاوتی نیز دارند.

هم‌چنین انسان‌ها به‌طور یکسان قادر به دسترسی منابع و فرصت‌ها نیستند و به یک اندازه در معرض خطرات قرار نمی‌گیرند؛ بنابراین در معرض خطر قرار گرفتن افراد، بسته به طبقه آن‌ها (که بر درآمد آن‌ها، نحوه زندگی آن‌ها و مکان آن‌ها تأثیر می‌گذارد)، زن یا مرد بودن، قومیت آن‌ها، گروه سنی آن‌ها، معلول بودن یا نبودن آن‌ها، وضعیت مهاجرت و غیره افراد متفاوت است (ویزنر^۳ و همکاران، ۲۰۰۴: ۶). پس تحلیل مخاطرات و بحران‌ها به الگوهای گسترده‌تری در جامعه نیز مرتبط می‌شود که توجه به آن‌ها جهت ارائه تصویری درست و دقیق از فرآیند آسیب‌پذیری جامعه از بحران ضروری است.

بنابراین از هر منظری به تغییرات حاصل از همه‌گیری کرونا بنگریم، این‌که کرونا منجر به چه آسیب‌های جدیدی شده است و یا کدام مسائل و آسیب‌های قبلی را تشدید نموده و در عین حال چه فرصت‌هایی را برای بازتنظیم جامعه پدید آورده است، همگی مستلزم انجام تحقیقات وابسته به زمینه و نیز مطالعات کیفی در سطح وسیع و در بین مردمانی است که درگیر چنین شرایط و ناچار به هم‌زیستی با این شرایط هستند. یکی از مفاهیم مرتبط با آسیب‌پذیری اجتماعی در دوران کرونا، تجربه زیسته شهروندان از مواجهه با کرونا و پیامدهای آن در زندگی اجتماعی و اقتصادی‌شان است. در کشور ایران که بحران‌های اقتصادی و زیست‌محیطی، توان معیشتی و قدرت تاب‌آوری مردم را تضعیف کرده است، همه‌گیری کرونا و بیروس از اسفندماه ۱۳۹۸ بر عمق و گستره مسائل اجتماعی موجود هم‌چون: فقر، بیکاری، شکاف طبقاتی، نابرابری‌های اجتماعی و نظایر آن افزوده و آسیب‌های اجتماعی خاص خود را نیز پدید آورده است. واکاوی تجربه عمیق افراد از مواجهه با بحران کرونا در زندگی روزمره و برهم‌کنشی اجتماعی آن‌ها با این شرایط در بستر مجموعه شرایط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محیط زندگی خود می‌تواند به ارائه توصیفی ضخیم از بستر آسیب‌های اجتماعی تجربه شده بینجامد؛ به این ترتیب می‌توان به سیاست‌گذاری‌های اجتماعی-اقتصادی مناسب و سازگار با شرایط جامعه دست‌یافت.

در واقع، قبل از هر چیز بررسی تجربه مواجهه شهروندان با این بحران اهمیت دارد. بررسی این تجارب از این جهت اهمیت دارد که پیش‌زمینه و بستر آسیب‌پذیری اجتماعی شهروندان را مشخص می‌کند. در این پژوهش پیامدهای مواجهه با کرونا و تأثیرات این مواجهه بر زندگی اجتماعی شهروندان براساس تجربه زیسته آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پرسش‌های پژوهش: تحقیق حاضر، ضمن توجه به اکتشاف عمقی تجربه‌های زیسته مشارکت‌کنندگان و این‌که آن‌ها چگونه معنای این تجربه‌ها را می‌سازند، در صدد

پاسخ به این پیش‌رو است که «درک و تجربه زیسته شهروندان از پیامدهای کرونا بر زندگی آن‌ها چیست؟ شهروندان چه تجربه‌ای از بازاندیشی در دوران کرونا دارند و در چه جنبه‌هایی از زندگی روزمره خود تأمل و تجدید نظر کرده‌اند؟»

۲. اهداف پژوهش

در تحقیق حاضر ضمن توجه به اکتشاف عمقی تجربه‌های زیسته مشارکت‌کنندگان و این‌که آن‌ها چگونه معنای این تجربه‌ها را می‌سازند، اهداف ذیل مدنظر هستند:

- ۱- شناسایی پیامدهای مواجهه با اپیدمی کرونا و تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی شهروندان.
- ۲- بررسی تجربه شهروندان از بازاندیشی، ابعاد و جنبه‌های آن در دوران کرونا

۳. پیشینه پژوهش

«عسگری» و همکاران (۱۴۰۰) طی انجام پژوهشی کیفی از نوع پدیدارشناسی در شهر تهران به واکاوی تجارب زیسته افراد مبتلا به کرونا از روابط فردی، خانوادگی و اجتماعی پرداختند. یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که بروز ترس و اضطراب هنگام دیدن افراد، کناره‌گیری از دیگران، احساس یأس و زودرنجی، تغییر در رفتار اعضای خانواده، تغییر برخورد همسایه‌ها و طرد شدن از سوی آن‌ها، کم شدن روابط به دلیل احساس شرم و خجالت، آنگ بیماری و احساس متضاد ترحم و انزجار دیگران و سرزنش شدن از سوی دیگران، از جمله مقوله‌های استخراج شده از تجربه بیماران کرونایی مورد مطالعه است.

«عرب» و «کوچک‌زائی» (۱۳۹۹) با انجام یک تحقیق موردی به شیوه توصیفی جرایم و آسیب‌های اجتماعی ناشی از همه‌گیری کرونا و ویروس را در استان سیستان و بلوچستان مورد تحلیل قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد، استان سیستان و بلوچستان از ابتدای شیوع کرونا و ویروس، در آسیب‌های اجتماعی و روانی روند رو به رشدی داشته است. ترک تحصیل برخی دانش‌آموزان و دانش‌جویان، بیکار شدن تعداد زیادی از کارگران مراکز تولیدی و خصوصی، تجربه به هم‌ریختگی و آشفتگی رسانه‌ای، اختلالات اضطرابی مانند: افزایش مبتلایان به وسواس میکروبی، مشکلات جنسی و روابط زناشویی و اعتیاد اینترنتی، از جمله آسیب‌های اجتماعی و روانی ناشی از شیوع کرونا در استان سیستان و بلوچستان است.

«تاج‌بخش» (۱۳۹۹) در مطالعه‌ای پدیدارشناسانه به واکاوی ابعاد سبک زندگی نوین جوانان شهرستان نی‌ریز استان فارس در دوران پساکرونایی پرداخت. بر طبق

یافته‌های این پژوهش سبک زندگی پساکروناوی جوانان در قالب شش مضمون: سبک زندگی خانواده‌محور (افزایش هم‌دلی و تعامل افراد خانواده با یک‌دیگر و بازگشت برخی کارکردهای سنتی به خانواده)، سبک زندگی سلامت‌محور (زندگی مبتنی بر خودمراقبتی و دیگرمراقبتی)، سبک زندگی رسانه‌محور (انجام آنلاین بسیاری از کارهای روزمره در فضای مجازی)، سبک زندگی اجتماع‌محور (مشارکت در فعالیت‌های جهادی خودجوش و افزایش سرمایه اجتماعی)، سبک زندگی فرهنگ‌محور (آشنایی با مطالعه کتاب، انجام کارهای هنری و تغییر در الگوی برخی مراسم و آئین‌ها) و سبک زندگی فراغت‌محور (داشتن برنامه‌های تفریح و سرگرمی و ورزش در منازل) قابل تحلیل است.

«فاضلی» (۱۳۹۹) نیز نشان می‌دهد که سرگرم شدن با گوشی تلفن همراه (که عمدتاً وسیله‌ای برای ارتباط با فضای مجازی است) و پرسه‌زنی در فضای اینترنت به ترتیب جایگاه اول و سوم را در فعالیت‌های فراغتی در زمان قرنطینه به خود اختصاص داده‌اند. براساس نظرسنجی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات (۱۳۹۹)، در طول مدت شیوع کرونا، ۵۶٪ از ایرانیان تماشای تلویزیون، ۱۸٪ تماشای فیلم و ۷٪ هم تماشای شبکه‌های ماهواره‌ای را تجربه کرده‌اند، استقبال از کنسرت‌های آنلاین نیز زیاد شده است. براساس نتایج دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (۱۳۹۹) ۱۶٪ و بر طبق نتایج پژوهش فاضلی (۱۳۹۹)، ۲۸٪ از مردم، تنش در روابط اعضای خانواده را گزارش کرده‌اند. ۵۸٪ از موارد یاد شده، تنش را در روابط زوجین و ۴۲٪ افزایش تنش را در روابط میان والدین و فرزندان گزارش کرده‌اند؛ به‌طورکلی چنین برمی‌آید که هر چند پدیده ویروس کرونا الگوی مصرف فرهنگی ایرانیان را تحت تأثیر قرار داده است و به استفاده آگاهانه‌تر از فضای مجازی و یا گسترش حوزه تعاملات اعضای خانواده انجامیده است، اما هنوز هم مصرف برخی کالاهای فرهنگی مثل کتاب پایین است و عمده مصرف وسایل فرهنگی دیداری مثل تلویزیون هم ماهیت منفعل (تفن و سرگرمی) دارد.

«غیاثوند» (۱۳۹۹) در پیمایش ملی با هدف تحلیل جامعه‌شناختی اعتماد مردم به عملکرد دولت در شرایط شیوع کرونا، افراد ۱۵ سال به بالا را مورد مطالعه قرار داد. در ابتدا، عملکرد دولت در قالب تصمیم‌گیری نظام سیاسی در قبال پیش‌گیری از ویروس کرونا با شروع شیوع بحران مطلوب نبوده و عمدتاً با تأخیر، سردرگمی و غافل‌گیری دولت همراه بوده است؛ ولی به تدریج با هماهنگی‌های به عمل آمده و درگیر شدن «نظام سلامت» کشور و بهبود مدیریت درمانی نظام سلامت، شاهد عملکرد مناسب دولت در برابر شیوع کرونا هستیم. به بیان دقیق‌تر، اعتماد به نظام پزشکی و سلامت که اعتمادی مبتنی بر

انتظارات اخلاقی و نیز «اعتماد ارزش‌شناختی» است، در حد بسیاری افزایش یافته است (غیاثوند، ۱۳۹۹: ۲۷-۲۶).

بحران کرونا، ارزش‌ها و هنجارها را در دو جهت جمع‌گرایی از یک سو، و فردگرایی از سوی دیگر سوق داده است؛ از یک سو، شاهد رشد ارزش‌ها، هنجارها، آئین‌ها و آداب و رسوم در جهت جمع‌گرایی و همیاری مواجهه‌ای هستیم که منجر به گسترش سمن‌ها، خیریه‌ها و گروه‌های داوطلب شده است و از سوی دیگر، کرونا موجب افزایش فردگرایی شده است؛ ترس از ابتلا، فاصله‌گذاری فیزیکی و دعوت به قرنطینه خانگی موجب تعلیق آئین‌های جمعی، انزوا، بیگانه‌هراسی و کاهش روابط اجتماعی شد و بسیاری را به دوری از جمع‌های خانوادگی، دوستانه و کاری ترغیب کرده است (سلگی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹). هم‌چنین پژوهش‌های مختلفی پیامدهای مثبت و منفی کرونا را بر الگوی مصرف فرهنگی خانواده‌های ایرانی را مورد بررسی قرار داده‌اند. «ذکایی» از تقویت سرمایه اجتماعی مجازی و فراستخواه از تبدیل مصرف دیجیتال به خلاقیت دیجیتال و گسترش گپ و گفت و تعامل افراد خانواده با یک دیگر به مثابه پیامدهای مثبت شیوع کرونا نام می‌برند (جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۸).

«کوانگ-یانگ»^۴ (۲۰۲۱) در مقاله‌ای تأثیر اپیدمی کووید-۱۹ را بر کار و زندگی در کره جنوبی مورد تحلیل قرار داده است. از نظر کوانگ-یانگ مهم‌ترین پیامدهای همه‌گیری کووید-۱۹ در کره جنوبی عبارت است از: ۱- کاهش مداوم نیروی کار از مارس ۲۰۲۰ در مقایسه با سال ۲۰۱۹؛ ۲- تشدید غیرعادی کردن کار، افزایش مداوم اختلاف دستمزد بین کارگران عادی و کارگران غیر عادی و در نتیجه تشدید محرومیت کارگران غیرعادی؛ ۳- تشدید بی‌ثباتی کارگران غیرعادی (کارگرانی که کارهای ضروری مانند نظافت، مراقبت، پخت و پز و کارهای پشتیبانی را انجام می‌دهند). این کارگران دستمزد کمتری دارند و نسبت به کارگران معمولی از امنیت کمتری برخوردارند، باید شغل خود را حفظ کنند، اما احتمال بیشتری دارد که در معرض عفونت کروناویروس قرار بگیرند؛ ۴- افزایش نسبت بالایی از بخش خوداشتغالی و تشدید ناامنی افراد خوداشتغالی. افراد خوداشتغالی بدون کارمند با افزایش ۲٪ از ۴,۱۱۹ میلیون در سه ماهه دوم سال ۲۰۱۹ به ۴,۲ میلیون نفر در سه ماهه دوم سال ۲۰۲۰ افزایش یافت (کوانگ-یانگ، ۲۰۲۱: ۱۴-۸). «پرزینیتو» و «اوهلر»^۵ (۲۰۲۱)، هزینه‌های اجتماعی اپیدمی کووید-۱۹ را تحلیل کرده‌اند. به زعم این تحلیل‌گران، دولت‌ها برای مهار شیوع این ویروس، مجموعه‌ای از اقدامات کاهش‌دهنده، از جمله فاصله‌گذاری اجتماعی، قفل کردن فعالیت‌های اقتصادی، تعطیلی مدارس و محدودیت‌های سفر را اجرا کرده‌اند. این اقدامات علاوه بر تأثیرات مستقیم و مستقیم بر سلامتی، تأثیر قابل توجهی بر رفاه فردی دارند.

«فیلیپات»^۵ و همکاران (۲۰۲۱) در یک طرح پیمایشی همسان و طولی در ایالات متحده آمریکا به بررسی تأثیر تغییرات ناشی از دستورالعمل‌های فاصله‌گذاری اجتماعی در دوران کووید-۱۹ بر کیفیت روابط اجتماعی پرداختند. بر طبق یافته‌های به دست آمده از این تحقیق، نمونه مورد مطالعه افزایش احساس حمایت عاطفی، حمایت ابزاری، و تنهایی، و کاهش احساس دوستی و خصومت درک شده را در طول یک دوره فاصله‌گذاری اجتماعی تجربه کردند. افرادی که از سلامتی پایینی برخوردار بودند، احساس حمایت عاطفی کمتری داشتند و زنان در مقایسه با مردان احساس تنهایی بیشتری داشتند.

«جهانگیری» و «صاحبی» (۲۰۲۰) در مقاله‌ای مروری به تحلیل پیامدهای اجتماعی پاندمی کووید ۱۹ در جامعه ایران پرداخته‌اند. برخی از مهم‌ترین این پیامدها عبارتند از: تقلیل روابط بین‌فردی، خانوادگی و جامعه‌ای و به‌طور کلی کاهش تعاملات اجتماعی؛ نگرانی اعضای خانواده از سرایت بیماری به یک‌دیگر، تغییر نگرش‌ها، از جمله استیگمای بیماری؛ تغییر سبک زندگی، از جمله کم شدن تحرک و فعالیت در اثر تعطیلی سالن‌های بدن‌سازی و استخرها و ممنوعیت ورود به پارک‌ها، افزایش مصرف الکل به دلیل بدفهمی نقش ضد عفونی‌کننده الکل در حذف ویروس، و افزایش غم و اندوه ناشی از ممنوعیت حضور در مراسم تشییع جنازه.

«کمپبل»^۶ (۲۰۲۰) در تحقیق خود به این نتیجه رسیده است که فاصله‌گذاری اجتماعی احساس تنهایی را افزایش و احساس فعالیت روزانه معنادار و احساس حمایت اجتماعی و عاطفی را کاهش می‌دهد. بر طبق یافته‌های تحقیق «بانرجی» و «رای»^۸ (۲۰۲۰) نیز انزوای اجتماعی ناشی از فاصله‌گذاری اجتماعی افسردگی را افزایش می‌دهد. «فریاس» و همکاران (۲۰۲۰) نیز دریافته‌اند، فاصله‌گذاری موجب کاهش بهزیستی عاطفی می‌شود. در مقابل، یک نمونه بزرگسالان مصری، افزایش کلی در حمایت اجتماعی و حمایت خانواده درک شده در طول بحران کووید-۱۹ را نشان دادند (الزغبی^۹ و همکاران، ۲۰۲۰)، که مشابه سایر مطالعات منتشر شده در زمان سایر بیماری‌های همه‌گیر ویروسی است (الزغبی و همکاران، ۲۰۲۰؛ ژانگ و ما^{۱۰}، ۲۰۲۰).

نقطه تمایز مهم تحقیقات خارجی درباره کرونا، که غالباً مربوط به کشورهای توسعه‌یافته است، نسبت به تحقیقات داخلی این است که در این کشورها به دلیل ثبات اقتصادی در دوران پیشاکرونا و بالا بودن سطح رفاه و بهزیستی مردم، آسیب‌های اجتماعی در دوران همه‌گیری کرونا تا حد زیادی ناشی از قرنطینه، تعطیلی کسب و کارها و به‌ویژه فاصله‌گذاری اجتماعی است و در نتیجه با کنترل شیوع کرونا، مدیریت و کاهش آسیب‌های اجتماعی نیز طبیعتاً آسان‌تر خواهد بود؛ کما این‌که این کشورها به دلیل توسعه‌یافتگی و ثبات اقتصادی بیشتر، در مدیریت و مهار کرونا ویروس نیز

موفق‌تر عمل کرده‌اند. این بدان معناست که هرچند تمامی کشورهای جهان با یک بحران واحد مواجه هستند، اما کم و کیف آسیب‌ها و پیامدهای مواجهه با کرونا با توجه به میزان توسعه‌یافتگی و پیشینه تاریخی در هر جامعه متفاوت است و نوع حل مسأله نیز به میزان وجود و کیفیت عملکرد مؤسسات و نهادهای آموزشی و درمانی بستگی دارد.

۳-۱. حساسیت نظری

در ادامه، نظریات دو جامعه‌شناس متأخر، «آنتونی گیدنز» (۱۳۸۵ ب؛ ۱۳۸۴ الف) و «الریش بک» (۱۴۰۲ الف؛ ۱۴۰۲ ب) در زمینه «مدرنیته بازاندیشانه»^{۱۱}، «علمی‌سازی بازاندیشانه»^{۱۲} (بک، ۱۴۰۲ ب) و «شک‌گرایی و بی‌اعتمادی نسبت به علم» در این دوران مورد بررسی قرار می‌گیرد. بسیاری از نظریه‌های مطرح‌شده در دوران متأخر، دغدغه شک‌گرایی و بحران در اعتماد عمومی به علم را مطرح کرده‌اند و امروزه این موضوع در سیاست‌های عمده بین‌المللی نقش مهمی ایفا می‌کند و به‌عنوان دستورالعمل آکادمیک جدیدی مطرح است.

گیدنز (۱۳۸۴ الف) دوران مدرن را شامل دو دوره اولیه و متأخر می‌داند که «مدرنیته متأخر» پیامدهای مدرنیته ریشه‌ای‌تر و جهانی‌تر از پیش شده‌اند. مدرنیته متأخر با «سنت‌زدایی و بازاندیشی اجتماعی»^{۱۳} همراه است.

به باور این جامعه‌شناس متأخر، زیستن در عصر اطلاعات به معنای افزایش بازاندیشی اجتماعی است. بازاندیشی به این معناست که ما مجبوریم پیوسته و بی‌وقفه درباره اوضاع و شرایط زندگی مان فکر یا تأمل کنیم. نقش الگوهای سنتی در جهت‌دهی به کنش افراد کم‌رنگ شده است و افراد در پرتو اطلاعات تازه دائماً کنش‌های خود را بازتفسیر می‌کنند (گیدنز، ۱۳۸۵ ب).

مراد از «بازاندیشی»، فرآیند تعریف و بازتعریف خود از طریق مشاهده و تأمل در اطلاعات درباره مسیرهای ممکن زندگی است (گیدنز، ۱۳۸۴ الف: ۴۴). در جامعه مدرن، انسان دائماً هویت خود را خلق و تصحیح می‌کند و این‌که چه کسی هستند و چگونه این‌گونه شده‌اند را مدام مرور می‌کنند. بر این اساس انسان مدرن، دارای نوعی هویت شخصی است که می‌تواند خود را برای دیگران توضیح دهد و این شاخصه عصر حاضر است. بازاندیشی، ویژگی و معرف هر گونه کنش انسانی است. در این دوره، بازاندیشی وارد مبنای «بازتولید نظام» می‌شود؛ یعنی، اندیشه و کنش، پیوسته درهم منعکس می‌شوند. تولید دانش درباره زندگی اجتماعی به بخش جدایی‌ناپذیر بازتولید نظام تبدیل می‌شود و بدین‌گونه است که مدرنیته زندگی اجتماعی را از قطعیت‌های سنت رها می‌کند (گیدنز، ۱۳۸۴ ب).

دیدگاه‌های آنتونی گیدنز در حوزه اعتماد اجتماعی و از جمله «اعتماد اجتماعی به علم» نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. از نظر او، اعتماد عبارت است از ابراز اطمینان نسبت به اشخاص یا نظام‌های مجرد براساس نوعی جهش به ایمان که معمولاً مشکل نادانی یا بی‌اطلاعی را برطرف می‌سازد (گیدنز، ۱۳۸۵ ب: ۳۲۳).

به عقیده گیدنز، اعتماد بر دو نوع است. نوع اول، اعتماد بین افراد براساس سوابق آشنایی طولانی مدت به وجود می‌آید، اما در عصر مدرنیته، اعتماد برمبنای «مکانیسم‌های از جاکننده» اهمیت پیدا می‌کند و مردم به نظام‌های کارشناسی انتزاعی (از قبیل نظام‌های اقتصادی، حقوقی، سیاسی و علمی) اعتماد می‌کنند. در برخی شرایط، اعتماد به نظام‌های انتزاعی به رویارویی با اشخاص و گروه‌هایی که «مسئول» این نظام‌ها هستند، نیاز ندارد؛ اما در بیشتر موارد، کنشگران غیرمتخصص با این افراد و گروه‌ها مواجهه دارند و این مواجهات به عنوان نقاط دسترسی نظام‌های انتزاعی مطرح می‌شود. بخش بنیادی استدلال گیدنز این است ماهیت نهادهای مدرن به طوری عمیق وابسته به مکانیسم‌های اعتماد به نظام‌های انتزاعی، به ویژه نظام‌های تخصصی است (گیدنز، ۱۳۸۴ الف).

در شرایط مدرنیته، براساس بازاندیشی اجتماعی و سازمان دادن به عملکردهای اجتماعی و هم‌چنین اعتماد به نظام‌های انتزاعی، ماهیتی ضد واقعی و آینده‌گرایانه به خود می‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۴ الف: ۹۹-۱۰۰).

گیدنز، مفهوم اعتماد را در پیوند با مفاهیمی نظیر «ریسک و عدم قطعیت» در نظر می‌گیرد. از نظر او، تصور می‌شد که دانش و فناوری، منجر به زوال عدم قطعیت می‌شود. در برخی زمینه‌ها چنین است، اما در جاهای دیگر عدم قطعیت‌هایی نمایان شده است؛ برای مثال، در موضوع گرم شدن زمین، هنوز اختلاف‌هایی در مورد وجود یا عدم وجود این مسأله، نقش بشر در پیدایش این مشکل، ریسک‌ها و پیامدهای عملی ناشی از آن و... وجود دارد. از نظر او، در حوزه‌های رشد در دانش بشری، ریسکی عظیم ما را احاطه کرده است. اکنون فقط بخشی از دانش روزافزون در مورد جهان که منجر به اطمینان و قطعیت زیادی شده بود، درست از کار درآمده است. دخالت نابه‌جا و روزافزون دانش بشری در زندگی و دنیای طبیعت، عدم قطعیت‌ها و محیط‌های ریسکی جدیدی را ایجاد کرده است (گیدنز، ۱۳۷۹: ۵۶-۵۸).

الریش بک در کتاب جامعه مخاطره‌آمیز: به سوی یک نوگرایی نوین (۱۴۰۲ الف) این نظر را بیان می‌کند که ما هم‌چنان در جهان نوین زندگی می‌کنیم؛ البته در صورت تازه‌ای از نوگرایی. دوره اولیه و کلاسیک نوگرایی مقارن با جامعه صنعتی بود، اما دوره نوگرایی بازاندیشانه با جامعه مخاطره‌آمیز همراه است. قضیه اساسی در نوگرایی اولیه

ثروت و توجه به این امر بود که ثروت را چگونه می‌توان برابانه‌تر توزیع کرد؛ اما قضیه‌ی اساسی در نوگرایی متأخر، مخاطره و تأکید بر این امر است که چگونه می‌توان از آن جلوگیری کرد، کاهش‌اش داد و یا آن را از میان برداشت. مخاطره، شدت جهانی پیدا کرده است؛ مثلاً جنگ اتمی می‌تواند همه‌ی ما را نابود سازد. مخاطراتی نیز به خاطر ایجاد محیط‌های نهادی مخاطره‌آمیز هم چون بازارهای سرمایه‌گذاری جهانی، ما را تهدید می‌کند (ریترز، ۱۳۸۴: ۷۷۴-۷۷۷).

به عقیده‌ی بک، هرچند نوگرایی پیشرفته مخاطراتی را تولید می‌کند، اما قدرت بازاندیشی را نیز ایجاد می‌کند که به آن اجازه می‌دهد تا خودش و مخاطرات تولید شده‌اش را به زیرسؤال ببرد؛ درواقع، غالباً خود آن‌هایی که قربانی این مخاطرات می‌شوند، آغاز به بازاندیشی درباره‌ی این مخاطرات می‌کنند.

به عقیده‌ی بک (۱۴۰۲ الف)، همان‌طور که بین «نوگرایی اولیه^{۱۴}» و «نوگرایی بازاندیشانه^{۱۵}» تفاوت وجود دارد، در رابطه‌ی بین فعالیت علمی و حوزه‌ی عمومی^{۱۶} نیز می‌توان دو مرحله را از هم بازشناخت: «علمی‌سازی اولیه^{۱۷}» و «علمی‌سازی بازاندیشانه^{۱۸}». در مرحله‌ی اول، انتساب عقلانیت به دانش و روشن‌فکری مانع از این می‌گردد که بدبینی و شکاکیت علمی نسبت به خود علم وجود داشته باشد؛ اما مرحله‌ی دوم بر پایه‌ی یک علمی‌سازی کامل استوار است که بدبینی، شکاکیت و تردید علمی را تا شک نسبت به مبانی اصلی و عواقب خارجی خود علم نیز بسط می‌دهد.

بک، «انحصارزدایی^{۱۹}» گسترده را یکی از ویژگی‌های علمی‌سازی بازاندیشانه می‌داند که در مورد ادعاهای دانش علمی صورت می‌گیرد: «پیوسته بر ضرورت علم افزوده می‌شود، اما در عین حال علوم مختلف در ارائه تعریفی از حقیقت که با اجتماع پیوند داشته باشد، مرتباً کفایت، صلاحیت و انحصار خود را از دست می‌دهند. این از دست دادن کارایی، تصادفی نیست. از خارج هم بر علوم مختلف تحمیل نمی‌شود. این از دست دادن کارایی، یکی از نتایج بازاندیشانه بودن توسعه علمی در جامعه ریسک است.» (ریبانی و ماهر، ۱۳۹۲؛ به نقل از: بک، ۱۹۹۷: ۱۵۶).

به عقیده‌ی بک، در دوره‌ی علمی‌سازی اولیه، اساس و نتایج کار علمی از تیررس شک‌گرایی^{۲۰} به دور مانده بود؛ ولی امروزه به دلیل مسأله‌ی خطاپذیری، شک‌گرایی به اساس کار علمی نیز کشیده شده است: «در مرحله‌ی علمی‌سازی بازاندیشانه، علم کم‌کم قدرت متدولوژیک شک‌گرایی خود را به اساس و نتایج عملی خود بسط می‌دهد. بر همین اساس، ادعاهای دانش و روشن‌فکری، به‌طور سیستماتیک، در مواجهه با گسترش خطاپذیری، زیرسؤال می‌روند؛ درحالی‌که در گذشته، این اعتقاد وجود داشت که علم می‌تواند به حقیقت و واقعیت دسترسی پیدا کند، امروزه این تفکر مطرح شده

است که علم با تصمیمات و قواعد و رسومی سروکار دارد که می‌توانستند به صورت متفاوتی از کار در آیند.» (ربانی و ماهر، ۱۳۹۲؛ به نقل از: بک، ۱۹۹۷: ۱۵۶).

به اعتقاد بک در مرحله علمی‌سازی بازاندیشانه، گروه‌های هدف و کاربران نتایج علمی در تمامی بخش‌های جامعه نیز دچار نوعی عدم قطعیت و شکاکیت نسبت به صحت و اعتبار یافته‌های علمی شده، و به بازاندیشی و تأمل در ادعاهای علمی دست می‌زنند؛ بنابراین یک گروه جدید به تولیدکنندگان فعال دانش افزوده می‌شود که شامل کنشگران عادی در سیاست، تجارت و زندگی روزمره است. در این مرحله، نوعی «انحصارزدایی» گسترده از علم رخ می‌دهد، به‌گونه‌ای که ادعاهای دانش علمی تنها در دست جامعه علمی و دانشمندان علمی نبوده، و سایر کنشگران اجتماعی نیز دارای قدرت و اختیار در فرآیند تولید دانش می‌گردند.

جمع‌بندی حساسیت نظری: به اعتقاد بک (۱۴۰۲ الف) ورود به عصر جامعه آکنده از مخاطره، تنها بازنمای ناآگاهی و خطرات ناشناخته نیست، بلکه تلاش و حرکت جوامع مدرن به سوی بازاندیشی نسبت به فعالیت‌های انسان و تردید نسبت به قطعیت‌های علمی است که منجر به پیامدهای ناخواسته و فاجعه‌باری مانند فجایع محیط‌زیست شده است؛ به طوری که این جوامع سعی دارند با خود انتقادی و اقدامات عملی، مخاطرات را به کنترل و مهار مجدد درآورند. آگاهی بازاندیشانه‌ای که مردمان هر آینه به این ادراک می‌رسند که در جامعه‌ای مخاطره‌آمیز زندگی می‌کنند و لازم است در مقابل خطرات پیش‌رو هوشیار بوده و مدام دست به اقداماتی مسئولانه و بازنگرانه بزنند؛ بنابراین جامعه مخاطره‌آمیز با مفاهیم مدرن‌سازی بازاندیشانه و فرهنگ بازاندیشانه گره خورده است؛ از طرف دیگر، علمی‌سازی بازاندیشانه و بحران بی‌اعتمادی به علم یکی از مهم‌ترین خصیصه‌های مدرنیته بازاندیشانه است. به اعتقاد بک، در مرحله علمی‌سازی بازاندیشانه، علم کم‌کم قدرت متدولوژیک شک‌گرایی خود را به اساس و نتایج عملی خود بسط می‌دهد؛ بر همین اساس، ادعاهای دانش و روشن‌فکری، به طور سیستماتیک، توسط جامعه مردم زیرسؤال می‌روند.

به نظر گیدنز (۱۳۸۴ الف، ۱۳۸۴ ب)، مدرنیته متأخر خصلت بازاندیشی پیدا کرده است. همه چیز در مدرنیته متأخر در معرض بازاندیشی تشدید یافته قرار دارد و حس فراگیری از عدم قطعیت و ناامنی ما را دربر می‌گیرد. ساز و کارهای از جاکنندگی و جای‌گیری مجدد از یک طرف برای ما امنیت می‌آورد و از طرف دیگر «تصور مخاطره و ناامنی» را هم پدید می‌آورد. بدین‌سان، مدرنیته متأخر خصلت دو پهلوی دارد. از یک سو منطبق با پیشرفت (نیمه‌روشن مدرنیته) است و از سوی دیگر با ناامنی و خطر (نیمه تاریک مدرنیته) عجین است.

بنابراین، بازاندیشی بخشی جدایی ناپذیر از جوامع مدرن است و افراد در هنگام هجوم اطلاعات و حوادث جدید، شروع به ارزیابی، تجدید نظر و بازاندیشی در اطلاعات پیشین خود می‌کنند. کرونا نیز با قرار دادن کنشگران در پرتو اطلاعات جدید از بحران‌های ناشناخته، سبب بازاندیشی در جهان زندگی روزمره، عادت‌ها و رویه‌ها شده است. در اثر کرونا، جامعه و انسان ایرانی نگرش و ذهنیت اجتماعی تازه‌ای نسبت به مقولاتی همچون ارتباطات دیجیتالی و مجازی، زندگی روزمره، سلامتی و بهداشت، خانه و خانواده و مقولات مرتبط علم و فناوری را پیدا می‌کنند.

۴. روش‌شناسی

در بخش کیفی تحقیق از رویکرد پدیدارشناسی توصیفی به منظور ارائه توصیفی ضخیم از تجربیات عمیق شهروندان اصفهانی از شیوع کروناویروس و آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ناشی از مواجهه با این اپیدمی، استفاده شد. جامعه مورد مطالعه، زنان و مردان ۱۹ تا ۶۴ ساله با سابقه حداقل ۲۰ سال سکونت در شهر اصفهان هستند. معیار اصلی در انتخاب مشارکت‌کنندگان انتخاب موارد تیپیک^{۲۱}، یعنی انتخاب مناسب‌ترین موارد^{۲۲} در راستای اهداف تحقیق است. بر این اساس با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند^{۲۳} کسانی که به اقتضای شرایط خویش، تجربه آسیب‌دیدگی بیشتری از کروناویروس داشتند، انتخاب شدند. در تمام فرآیند گردآوری داده‌ها رعایت تنوع بیشینه جهت انتخاب نمونه‌هایی از پایگاه‌های اجتماعی اقتصادی متفاوت، زنان و مردان و سنین مختلف جوانی و میان‌سالی مدنظر قرار گرفت و نمونه‌گیری تا رسیدن به حد اشباع نظری، ادامه داشت. به این ترتیب، ۳۰ نفر از شهروندان مورد مصاحبه قرار گرفتند (جدول ۱).

پس از پیاده‌سازی تدریجی مصاحبه‌ها، فرآیند تحلیل و تدوین یافته‌ها آغاز شد. بدین‌منظور، روش تحلیل داده «کلایزی»^{۲۴} (۱۹۷۸) در هفت گام برای واکاوی داده‌ها به اجرا درآمد:

گام نخست: رسیدن به درک کلی از تجارب شرکت‌کنندگان از طریق بازخوانی مکرر

متن

گام دوم: استخراج جملات مهم

گام سوم: کدگذاری توصیفی

گام چهارم: کدگذاری تفسیری

گام پنجم: درنظر گرفتن تفاسیر مستخرج در یک سپهر کلی

گام ششم: کدگذاری تبیینی

جدول ۱: مشخصات شرکت کنندگان در پژوهش (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Tab. 1: Specifications of the participants in the research (Authors, 2020).

ردیف	نام مستعار ^۱	سن	جنسیت	تحصیلات	شغل	وضعیت تاهل
۱	م.غ	۳۱	مرد	لیسانس روان‌شناسی	دانشجو و کار خرید و فروش موبایل	مجرد
۲	م.م	۲۴	زن	لیسانس روان‌شناسی	انجام کار صنایع دستی در منزل و همکاری با مرکز مشاوره	مجرد
۳	ش.ت	۴۴	مرد	لیسانس موسیقی	مربی موسیقی	متاهل
۴	ش.ه	۳۲	مرد	مهندسی کامپیوتر	کافه‌دار	مجرد
۵	ه.ب	۴۰	زن	لیسانس روابط عمومی	مربی باشگاه ورزشی	مجرد
۶	ج.م	۳۰	مرد	لیسانس روان‌شناسی	کار با بچه‌های اتیسم	مجرد
۷	ز.ا	؟	مرد	دکتری مدیریت جهانگردی	استاد دانشگاه و فعال در حوزه گردشگری	متاهل
۸	خ.ا	۲۸	مرد	کارشناسی	مدیر مؤسسه رسانه‌ای (کار در حوزه تبلیغات رسانه ای)	متاهل
۹	س.ی	۲۳	مرد	دانشجو	فروشنده لباس	مجرد
۱۰	ک.ب	۴۶	مرد	کارشناسی	کار در حوزه خدمات الکترونیک	متاهل
۱۱	گ.ر	۴۵	مرد	کارشناسی ارشد	ریاست هیأت شای استان اصفهان	متاهل
۱۲	ز.خ	۵۵	زن	بی سواد	کارگر	متاهل
۱۳	م.ر	۴۵	زن	کارشناسی	خانه‌دار	متاهل
۱۴	ع.ر	۵۳	مرد	کارشناسی ارشد علوم و قرآن	مدیر مدرسه	متاهل
۱۵	پ.ر	۴۲	زن	کارشناسی	معلم	متاهل
۱۶	م.الف	۴۱	زن	دیپلم	خانه‌دار (سرپرست خانواده)	بدون همسر در اثر فوت
۱۷	ص.د	۴۸	زن	کارشناسی (مامایی)	پرستار بخش مامایی بیمارستان	متاهل
۱۸	ک.ر	۳۵	مرد	کارشناسی ارشد (مدیریت بازاریابی)	مدیرعامل شرکت توزیع دارو	متاهل
۱۹	ب.ق	۳۴	زن	کارشناسی بیوشیمی	آلتیه فیلم و عکس	متاهل
۲۰	ح.س	۵۰	مرد	دیپلم	بازاریاب و مربی ژیمناستیک	متاهل
۲۱	ح.س.ی	۴۰	مرد	کارشناسی ارشد (مهندسی نرم‌افزار)	مؤسسه تعمیرات انحصاری سیستم‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری	متاهل
۲۲	س.ع	۳۷	زن	دیپلم	خانه‌دار	متاهل
۲۳	ش.ف	۴۲	زن	کارشناسی (مهندسی برق)	مربی سالن بدن‌سازی	متاهل
۲۴	م.ر	۴۴	زن	دیپلم	کارگر فروشگاه زنجیره‌ای	متاهل
۲۵	د.د	۳۰	مرد	دانشجو	کار در دفتر فنی تایپ و تکثیر	مجرد
۲۶	د.ص	۶۰	مرد	پزشکی	متخصص بیپوشی در بیمارستان	متاهل
۲۷	د.ع	۴۴	مرد	پزشکی	متخصص اورولوژی کودکان	متاهل
۲۸	ر	۲۷	مرد	تحصیلات حوزوی (طلبه)	تدریس و فعالیت‌های فرهنگی	مجرد
۲۹	ع.ن	۲۱	زن	دانشجو مامایی	دانشجو	مجرد
۳۰	ح.ق	۴۶	مرد	کارشناسی حسابداری	کارمند بانک	متاهل
۱۸	ک.ر	۳۵	مرد	کارشناسی ارشد (مدیریت بازاریابی)	مدیرعامل شرکت توزیع دارو	متاهل
۱۹	ب.ق	۳۴	زن	کارشناسی بیوشیمی	آلتیه فیلم و عکس	متاهل
۲۰	ح.س	۵۰	مرد	دیپلم	بازاریاب و مربی ژیمناستیک	متاهل
۲۱	ح.س.ی	۴۰	مرد	کارشناسی ارشد (مهندسی نرم‌افزار)	تعمیر سیستم‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری	متاهل
۲۲	س.ع	۳۷	زن	دیپلم	خانه‌دار	متاهل
۲۳	ش.ف	۴۲	زن	کارشناسی (مهندسی برق)	مربی سالن بدن‌سازی	متاهل
۲۴	م.ر	۴۴	زن	دیپلم	کارگر فروشگاه زنجیره‌ای	متاهل
۲۵	د.د	۳۰	مرد	دانشجو	کار در دفتر فنی تایپ و تکثیر	مجرد
۲۶	د.ص	۶۰	مرد	پزشکی	متخصص بیپوشی در بیمارستان	متاهل
۲۷	د.ع	۴۴	مرد	پزشکی	متخصص اورولوژی کودکان	متاهل
۲۸	ر	۲۷	مرد	تحصیلات حوزوی (طلبه)	تدریس و فعالیت‌های فرهنگی	مجرد
۲۹	ع.ن	۲۱	زن	دانشجو مامایی	دانشجو	مجرد
۳۰	ح.ق	۴۶	مرد	کارشناسی حسابداری	کارمند بانک	متاهل

گام هفتم: اعتباریابی مدل استخراجی
این تجزیه و تحلیل برای رسیدن به کدهای توصیفی^{۲۴}، کدهای تفسیری^{۲۵} و کدهای تبیینی^{۲۶} صورت گرفت.

۴-۱. روایی و پایایی پژوهش

کلایزی (۱۹۷۸) از اعتبار پایانی یا نهایی - که با مراجعه به هر یک از مطلعین صورت می‌گیرد - صحبت می‌کند. وی اعتباریابی توصیف‌های جامع از پدیده مورد مطالعه از سوی خود مشارکت‌کنندگان را مهم‌ترین معیار ارزیابی یافته‌های تحقیق پدیدارشناختی تلقی می‌کند. در پژوهش حاضر نیز مطابق با رویکرد کلایزی در تحلیل داده‌ها، این مسأله به دو شیوه مورد استفاده قرار گرفته است؛ در شیوه اول، پس از انجام مصاحبه و پیاده‌سازی آن، متن مصاحبه به شهروندانی که مصاحبه از آنان صورت گرفته شده بود، بازگردانده شده تا صحت گفته‌های خودشان را مورد تأیید قرار بدهند؛ علاوه بر این، در مورد نکاتی که درباره آن‌ها ابهام وجود داشت، با مشارکت‌کنندگان بحث شد و این ابهامات برطرف گردید. شیوه دوم، مرتبط با بررسی صحت نتایج و مدل پدیدار شده است. پس از انجام کدگذاری‌های نهایی و پدیدار شدن مدل پدیدارشناختی، این مدل به برخی از شهروندان ارائه شد تا موثق بودن یافته‌های نهایی پژوهش را مورد تأیید قرار بدهند. فرآیند پدیدار شدن مدل برای آنان شرح داده شد و خود مدل هم تشریح شد. در نهایت، شهروندان مورد بررسی کلیت مدل و کدگذاری‌ها را مورد تأیید قرار دادند. تنها در مورد برخی مقولات ابهاماتی وجود داشت که در مقوله‌بندی نهایی اصلاح گردید. علاوه بر مراجعه مجدد به مشارکت‌کنندگان به منظور موثق نمودن داده‌ها و یافته‌های پژوهش، متن نهایی تدوین شده حاصل از یافته‌های کیفی به دو تن از پژوهشگران معتبر در حوزه روش تحقیق کیفی ارسال شد و توسط آن‌ها مورد مطالعه و ارزیابی انتقادی قرار گرفت و اعتبار و قابلیت اعتماد کار تأیید شد.

۵. یافته‌ها

پرسش اصلی این پژوهش این است که ادراک و تجربه زیسته شهروندان از پیامدهای کرونا بر زندگی آن‌ها چیست؟ در پاسخ به این پرسش، پس از کدگذاری توصیفی، تفسیری و تبیینی فایل‌های صوتی، سه دسته کد شناسایی شد که در جدول ۲، مشاهده می‌شود:

جدول ۲: استخراج مقولات توصیفی، تبیینی و تفسیری (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Tab. 2: Extraction of descriptive, explanatory and interpretive categories (Authors, 2020).

کد تبیینی	کد تفسیری	کد توصیفی
تغییر سبک زندگی	تغییر ماهیت فراغت	ناتوانی در بردن فرزند به شهربازی به خاطر کرونا/ محدودیت‌های کرونایی و کاهش بیرون رفتن‌ها و تفریح و فراغت/ قرنطینه و مشکل فرزند در شهربازی/ کاهش شدید تفریح و فراغت کودکان در اثر کرونا/ عدم سازگار شدن فراغتی و تفریحی با کرونا/ از بین رفتن شادی‌های کوچک زندگی به خاطر خانه‌نشینی کرونایی
تغییر رفتارها و ارزش‌ها		کاهش عقد و عروسی و تغییر سبک پوشش مردم/ تغییر سبک زندگی در اثر کرونا و کنار آمدن اقتصاد و فرهنگ با آن/ تغییر سبک زندگی کودکان در اثر کرونا/ خانه‌نشینی مردم و تغییر سبک خرید لباس‌ها/ تمایل بیشتر برای خرید لباس‌های ساده و راحت مجازی و اینترنتی شدن سبک زندگی/ مجازی شدن سبک زندگی در اثر کرونا/ کم شدن رفت‌وآمدها و تغییر سبک زندگی/ کاهش کیفیت خواب/ کاهش تجملات و هزینه‌های جشن و عروسی/ سلامت محور شدن سبک زندگی/ تغییر مثبت رفتارهای جمعی مانند دست دادن و بوسیدن/ تغییر فرهنگ چشم‌وهم‌چشمی و تجملاتی/ تغییر رژیم غذایی و سبک زندگی در اثر کرونا/ مصرف بیشتر ویتامین و پروتئین در دوران کرونا/ ماسک‌زدن و تبدیل شدن آن به بخشی از سبک زندگی/ کاهش رفت‌وآمد خانوادگی در اثر کرونا/ تضعیف صلهرحم
بازاندیشی معنایی	فرصت بازاندیشی	کرونا و شناخت بیشتر خود/ کرونا و فرصت برای پیگیری علائق/ عدم اهمیت به مادیات و پول به عنوان درس کرونا/ فرامادی‌گرا شدن/ کاهش دنیوی‌گرایی/ دیدن مرگ‌های روزمره کرونایی و خودشناسی بیشتر/ تجربه کرونا و تفکر بیشتر در مورد مفهوم زندگی/ تجربه کرونا و یادگیری متکی بودن به خود در حل مشکلات/ تأثیر کرونا در تقویت موقتی بودن همه‌چیز در ذهن فرد/ مقاومت تنهایی و بدون کمک به دیگران/ نقش کرونا در برنامه‌ریزی بلندمدت و شرایط محور در آینده/ اصلاح و تغییر باورها به عنوان درس کرونا
فرصت یادگیری		تجربه کرونا گرفتن و افزایش کتابخوانی و فیلم دیدن بیشتر/ پیگیری علائق هنری در دوران کرونا/ پیگیری یادگیری زبان چینی در دوران کرونا/ استفاده از آنلاین شدن کلاس‌ها برای حضور کامل‌تر در کلاس دانشگاه/ استفاده از قرنطینه‌گی کرونا برای یادگیری بیشتر/ امکان استفاده از وضعیت قرنطینه برای تمرین موسیقی و افزایش مهارت‌ها/ حضور در کلاس‌های مهدویت/ شرکت در وبینارهای کشوری و تعامل با همکاران کشوری/ افزایش سطح اطلاعات و سواد کاری در دوران کرونا/ افزایش سواد پزشکی در برخورد با کرونا/ بهبود سواد علمی اساتید در اثر مجازی شدن آموزش/ فرصت کرونا برای مطالعات غیرپزشکی و فعالیت هنری
تقویت با هم بودگی اجتماعی	تقویت هم‌نوع دوستی	احساس خوب شدن حال با خدمت به مردم/ تبدیل هیأت شنا به کارگاه تولید و توزیع ماسک/ حضور در خیریه نذر سلامت/ زیاد شدن حس هم‌نوع‌دوستی در جامعه/ ساخت طنزهای اینستاگرامی و کاهش ترس مردم/ دغدغه داشتن از تأمین و توزیع داروهای موردنیاز جامعه و مردم/ نذر سلامت و کمک به بیماران و کادر بیمارستان/ کمک و راهنمایی به افراد کرونایی و در اختیار گذاشتن تجربیات خود/ تخصص در زمینه دارو و سعی در روحیه دادن به بیماران در شرایط کرونایی

<p>لذت از در کنار هم بودن خانواده به خاطر کرونا/ کنار هم بودن و افزایش روابط خانوادگی/ ایجاد فضای مناسب برای کاهش افسردگی اعضای خانواده/ تقویت روابط عاطفی و خانوادگی بر اثر خانه‌نشینی کرونایی/ وقت گذراندن بیشتر با اعضای خانواده/ اهمیت کنار هم بودن و صلح‌رحم</p>	<p>لذت زیست خانوادگی</p>	
<p>مجاری‌سازی تجارت و کسب و کار و کنار آمدن با اوضاع کرونایی/ مجاری شدن تجارت و کسب و کار و آزادی مالی و اجتماعی بیشتر/ مجاری شدن تحصیل و صرف زمان کمتر/ مجاری شدن فعالیت‌های کاری/ مجاری شدن کسب و کارها و زندگی/ مجاری شدن کلاس‌ها به‌عنوان فرصت برای برخی معلمان/ مجاری شدن و الکترونیکی شدن کسب و کار و تجارت و راحت‌تر کنار آمدن با کرونا/ اینستاگرامی شدن تبلیغات و کسب و کارها/ مجاری کردن کسب و کار و آسیب کمتر در دوران کرونا/ تأثیر کمتر اقتصادی کرونا بر شغل فرد به خاطر فعالیت مجاری بیشتر/ لزوم مجاری‌سازی شنا/ کرونا و هوشمندسازی تجارت و کسب و کار</p>	<p>آنلاین شدن کسب و کارها</p>	<p>رشد فرهنگ دیجیتال</p>
<p>اجازه ندادن به بستری کردن مادر در بیمارستان/ تجربه نامطلوب درمان بیمارستانی/ تجربه خوب خودمراقبتی - تجربه بد مراقبت بیمارستانی/ خودمراقبتی از مادر در خانه و عدم مراجعه به بیمارستان/ ترجیح نظام خودمراقبتی خانگی به نظام مراقبتی بیمارستانی/ عدم مراجعه به بیمارستان با وجود کرونا گرفتن خانواده/ عدم مراجعه به بیمارستان در پی کرونا گرفتن.</p>	<p>بیمارستان‌هراسی</p>	<p>بی‌اعتمادی نهادی</p>
<p>عدم اعتماد به دولت و احساس دروغگویی آن/ عدم اعتماد به منابع رسانه‌ای دولتی/ عدم اعتماد دولت و سیاستمداران به مردم/ عدم باور به آمارهای رسمی/ ضربه بزرگ بی‌اعتمادی مردم به دولت در عدم مدیریت کرونا/ بی‌اعتمادی به حکومت و احساس دروغ نسبت به کرونا/ بی‌اعتمادی شدید به حکومت در مورد واکسیناسیون</p>	<p>عدم اعتماد به نهادهای دولتی</p>	
<p>عوارض ناشی از واکسن در همسر و فوت یکی از دوستان/ دین پیامدهای منفی واکسن و عدم تمایل به واکسن زدن/ تمایل نداشتن به زدن واکسن/ وجود مرگ‌های کرونایی در همه کشورهای با وجود واکسیناسیون</p>	<p>بی‌اعتمادی به واکسیناسیون</p>	

۵-۱. پیامدهای مواجهه کرونایی تجربه شده

بسیاری از شهروندان اصفهانی به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با کرونا مواجهه و برخورد داشته‌اند و در بیشتر مواقع آسیب‌هایی را در اثر این مواجهه تجربه کرده‌اند. به دلیل گستردگی و طولانی شدن بحران کرونا این آسیب‌ها و شیوه‌های مواجهه و برخورد با کرونا پیامدهای زیادی را بر زندگی اجتماعی، روانی، اقتصادی و فرهنگی شهروندان برجای گذاشته است؛ به گونه‌ای که زندگی پساکرونایی را نمی‌توان با زندگی پیشاکرونایی مقایسه نمود. سبک زندگی بسیاری از شهروندان دچار تغییر شده است، پیوندها و تعاملات اجتماعی تغییر پیدا کرده و کسب و کارها و زندگی انسانی بیش از قبل مجاری شده است؛ در ادامه، هر کدام از این پیامدهای تجربه شده به طور مفصل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۵-۲. تغییر سبک زندگی
اولین پیامد عمده مواجهه کرونایی شهروندان اصفهانی سبک زندگی نوین و تغییرات آن است. رعایت فاصله اجتماعی، میزان خطرپذیری و خطرگریزی، اهمیت بهداشت فردی و اجتماعی در زندگی روزمره، آنلاین شدن تعاملات و ارتباطات، دورکاری شغلی، کاهش اهمیت دوره‌های خانوادگی و گروهی، تضعیف آداب، سنت و رسوم جمعی مانند عروسی، عزا و... از جمله مسائلی هستند که به احتمال زیاد تأثیرات ماندگاری در شیوه زندگی اجتماعی پساکرونایی دارد.

۵-۲-۱. تغییر ماهیت فراغت
اولین تغییر در سبک زندگی شهروندان اصفهانی در اثر مواجهه و برخورد با کرونا تغییر ماهیت فراغت است. در وضعیت پیشاکرونایی فراغت عموماً ماهیتی بیرونی دارد؛ بدین معنا که در بیرون از فضای خانه و به صورت واقعی و عینی صورت می‌گیرد. قبل از شیوع بیماری کرونا اکثر افراد برای تماشای فیلم به سینما، برای تعامل با دوستان و آشنایان به کافی‌شاپ، جهت انجام فعالیت بدنی به باشگاه و برای آموزش مهارت‌های فرهنگی و هنری به کلاس آموزشی می‌رفتند؛ درحالی‌که پس از کرونا، تماشای فیلم از طریق داندلود مجازی، تعامل با دوستان از طریق شبکه‌های اجتماعی، و فعالیت‌های بدنی عموماً در خانه انجام می‌شود.

هم‌چنین حجم فعالیت‌های فراغتی مبتنی بر معنادار کردن زندگی روزمره افزایش یافته است. زنان شرکت‌کننده زمان بیشتری را در این ایام به آشپزی اختصاص می‌دهند. آشپزی نه به مثابه یک تکلیف، بلکه به منزله فعالیتی فراغتی و هنرمندانه درآمده است:

«توی این دوران کلی دسر و کیک و غذاهای جدید را یاد گرفتم

و درست کردم...»

نکته بسیار مهم، رشد معنادار الگوی فراغتی مجازی در میان شهروندان بوده است. در بین شبکه‌های اجتماعی مجازی، اینستاگرام محبوب‌ترین شبکه بوده که اغلب مشارکت‌کنندگان زن صفحات آشپزی و لباس و مد و اغلب شرکت‌کنندگان مرد، صفحات ورزشی و خبری را دنبال می‌کنند:

«بیشتر وقتم را تو اینستا هستم و پیج‌های مد و لباس و آشپزی

را فالو کرده‌ام... اخبار را هم بیشتر از طریق پیج‌های خبری دنبال

میکم... اطلاعات مربوط به کرونا و آمار مرگ و میرها و یافته‌های

جدید را هم همین‌طور...»

۵-۲-۲. تغییر رفتارها و ارزش‌ها

یکی دیگر از تغییراتی که در سبک زندگی شهروندان اصفهانی در اثر بحران کرونا ایجاد شده است، تغییر رفتارها و ارزش‌های اجتماعی است. چیزهایی که در دوران پیشاکرونا بی ارزش اجتماعی محسوب می‌شدند در دوران کرونا تغییر کرده و حتی در برخی موارد تبدیل به ضد ارزش شدند. برای نمونه فاصله اجتماعی و دوری‌گزینی انسان‌ها از یکدیگر در دوران پیشاکرونا بی ارزش اجتماعی محسوب می‌شد، اما پس از اتفاق افتادن کرونا تبدیل به یک ارزش اجتماعی شده است:

«از وقتی کرونا اومد مثلاً فروش لباس‌های مجلسی برای عروسی و عقد دیگه خیلی کم شده. من دیگه اصلاً نیاردم کلاً. همون‌هایی که از قبل بود. خیلی کم. بیشتر مردم توی خانه هستند، توی باغ هستند. خب سبک کار عوض شده. شلوار خریدن‌ها رو به راحتی خریدن و تو باگی خریدن و تو خونه بودن. خیلی تغییر کرده است...».

شهروندان مختلف با زدن ماسک‌های متمایز سعی در ارائه و نمایش الگوها و سبک زندگی متمایز خودشان هستند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«اگر در یک مجموعه‌ای ماسک نزنیم اگر جریمه و قانونی هم نباشه، ولی همه افراد یک جوری به فرد نگاه می‌کنند که حتماً باید ماسک را بزنیم. خیلی جاها من ماسک را برای سلامتی ام نمی‌زنم، برای این که بقیه بهم گیر ندهند می‌زنم.».

یکی دیگر از تغییراتی که در سبک زندگی شهروندان در اثر وقوع کرونا اتفاق افتاده است، تغییر فرهنگ چشم و هم‌چشمی و تجملاتی بودن است. این فرهنگ نامطلوب در بسیاری مواقع هم از لحاظ اقتصادی و هم از لحاظ فرهنگی ضربه‌های زیادی به جامعه زده و سبب بروز تنش‌های خانوادگی و اجتماعی شده است. با وقوع بحران کرونا این فرهنگ تا حدود زیادی از بین رفته است؛ البته ممکن است در دوران پساکرونا به‌گونه‌ای دیگر ظهور نماید. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«یک مقدار این چشم‌وهم‌چشمی‌ها و خرج‌های اضافی که تا قبل از کرونا صورت می‌گرفت کم شد. خیلی از زوجین بدون هیچ هزینه‌ای سر خانه و زندگی شون می‌روند. خب هزینه تالار و عروسی کم شد، ولی از اون طرف هزینه خرید لوازم خانگی به خاطر تورم زیاد شد. خب اگر این تورم در کشورمون نبود، می‌شد گفت که این فرصتی بود که یک

جشن سر و ساده و خودمانی بگیرند و این هزینه‌ها را جای دیگری صرف کنند...».

تغییر دیگری که کرونا در سبک زندگی شهروندان اصفهانی ایجاد کرده است، تغییر سبک و رژیم غذایی آن‌ها است. به دلیل پیامدها و زنگ خطری که کرونا برای سلامت شهروندان ایجاد نموده است، بیشتر آنان به سمت رژیم غذایی سلامت محور حرکت کرده‌اند و سعی داشته‌اند که بدن خودشان را از نظر ویتامین‌ها، پروتئین‌ها و... سالم نگه دارند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است، در این زمینه چنین می‌گوید:

«خب سبک زندگی صد در صد تغییر کرد. خورد و خوراک سعی کردیم بیشتر برویم طرف پروتئین، و ویتامین سی. کاملاً شکر را از زندگی حذف کردم. و سعی می‌کنیم کمتر از فست فود استفاده کنیم.».

کاهش رفت‌وآمدهای خانوادگی و تضعیف سنت صلہ رحم یکی دیگر از تأثیرات منفی کرونا و محدودیت‌های آن در سبک زندگی شهروندان اصفهانی بوده است. همان‌طور که ذکر گردید، برای این جامعه رفت‌وآمدهای خانوادگی و صلہ رحم از اهمیت بنیادی برخوردار است؛ اما رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی، محدودیت‌های کرونایی و ترس و هراس از انتقال بیماری به دیگران یا مبتلا شدن در اثر تعامل با دیگران سبب شده است که این سنت تضعیف گردد:

«تغییراتی که به وجود آورده که از نوع بدش بخوام حساب بکنم این است که هم دیگر را نبینیم. یواش یواش عادت کردیم که هم دیگر را نبینیم. خواهر، برادر، مادر، فرزند که هم دیگر را نبینند مشکلی پیش نمیاد. قبلاً عادت داشتیم هفته‌ای دو-سه بار هم دیگر را ببینیم. بریم خونه بابامون. حالا به بهانه کرونا که قرنطینه‌ایم و نباید برویم، شد یک‌ماه و دو ماه و سه ماه و چهار ماه که هم دیگر را نبینیم. و این شد...».

۳-۵. بازاندیشی معنایی

دومین پیامد عمده مواجهه شهروندان اصفهانی با بحران کرونا، بازاندیشی معنایی است. بیشتر شهروندان دنبال مجال و فرصت‌هایی برای بازاندیشی در زمینه توانمندی‌ها و مهارت‌های فرهنگی و تخصصی خودشان بوده‌اند که به دلیل نبودن فرصت از نیل به این هدف بازمانده‌اند. کرونا و خانه‌نشینی چنین فرصتی را برای آنان فراهم نموده است تا به صورت جدی به بازاندیشی در مورد معناهای ذهنی و عینی خودشان بپردازند.

فرصت بازاندیشی و فرصت یادگیری دو بُعد بازاندیشی معنایی براساس بررسی تجارب زیسته شهروندان اصفهانی از مواجهه با کرونا است.

۵-۳-۱. فرصت بازاندیشی

اولین پیامد مرتبط با بازاندیشی معنایی در اثر بحران کرونا، فرصت بازاندیشی است. کرونا و فرصتی که خانه‌نشینی و قرنطینه به افراد دست داده است، به آنان این مجال را داده است که شناخت بیشتری از خودشان، اطرافیان و جهانی که در آن زندگی می‌کنند، به دست بیاورند. این مسأله سبب شده است که آنان نسبت به توانایی‌ها و ضعف‌های خودشان شناخت کامل‌تری به دست بیاورند و تلاش کنند که توانمندی‌ها را تقویت نموده و ضعف‌ها را کاهش بدهند.

این شناخت بیشتر خود، سبب شده است که افراد برخی باورها و دیدگاه‌های خودشان را که احساس می‌کنند مناسب جهانی که در آن زندگی می‌کنند نیستند تغییر بدهند. شهروندان رویه‌ها، رفتارها و الگوهایی که فکر می‌کنند مناسب وضعیت زیستی‌شان در آینده نیست را تغییر داده و اصلاح می‌نمایند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است در این زمینه چنین اظهارنظر نموده است:

«چیز دیگری که من واقعاً از کرونا یاد گرفتم این بود که یک سری باورهایی داشتیم که بحث‌های اعتقادی بوده، بحث‌های اجتماعی بوده، یک سری باورهای این مدلی داشتیم که ثابت کرد اون باورها اشتباه بوده. و چیزی جزء اعمال و رفتار ما بازتابش به ما بر نمی‌گردد. و این که فلان ذکر را بگیرم یا فلان کار را بکنیم نه از این خبرها نیست. حس و حال آدم‌ها و کاری که انجام می‌دهند قدرتش از همه چیز بیشتر است.»

کرونا و فرصت‌هایی که به شهروندان داده است سبب شده که آنان بیشتر از قبل مادی‌گرایی را کنار بگذارند و ارزش‌های انسانی برایشان اهمیت بیشتری داشته باشند. آنان به این نتیجه رسیده‌اند که آن چه اهمیت بیشتری برای زندگی بهتر در جهان کنونی دارد، ارزش‌های انسانی و فرامادی است، نه ارزش‌های مادی:

«چیزهای دیگه مثل محبت، عشق، گذشت، ایثار، چیزهای معنوی. چیزهای احساسی عاطفی، مثلاً فرض کن کسی هیچی پول ندارد و فرض کن کرونا میاد سراغت یک هفته دیگه و می‌کشدت، اگر اون لحظه که می‌خواد بره، اگر ارزش پیرسم می‌گه: کاش رفته بودم مامانم را سیر بغل کرده بودم. فلانی را مثلاً سر چقدر پول فحشش

دادم، کاش نداده بودم. فلانی را کردمش زندان، کاش نکرده بودم. کاش به خاطر پول این همه این در و اون در نزنده بودم. من فکر می‌کنم برای من یک درس است. این بود که به خاطر مادیات و پول، این قدر این در و اون در نزنم».

مرگ‌های کرونایی و پیامدهایی که کرونا برای آنان به بار آورده است، سبب شده که شهروندان بیشتر دنبال شناخت خودشان باشند. علاوه بر این فرصت بیشتری برای مرگ‌اندیشی به آنان دست داده است. مشاهده و تجربه مرگ‌های کرونایی آنان را به این نتیجه رسانده است که مرگ از هر چیز دیگری به آن‌ها نزدیک‌تر است؛ بنابراین معنای زندگی برای آنان اهمیت بیشتری پیدا کرده است. یکی از افرادی که با وی مصاحبه انجام شده است، در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«یکی از درس‌های خوب کرونا این بود که اصولاً ما انسان‌ها به جوری گل و بلبل و خوش خوش داریم زندگی می‌کنیم که انگار هیچ وقت اتفاقی نمیفته. مرگ را خیلی فراموش کرده بودیم، خیلی چسبیده بودیم به این دنیا و فکر می‌کردیم حالا حالاها زندگی می‌کنیم و برای ۱۰ سال دیگه مون، برای ۲۰ سال دیگه مون برنامه بریزیم و پول بگذاریم کنار و خوش زندگی بکنیم. کرونا همین فردا یک وقت می‌بینی تو را می‌بره. یک وقت کسی را نمی‌برد، جوون ورزشکار داشتیم بردشون...».

۵-۳-۲. فرصت یادگیری

دومین پیامدی که مرتبط با بازاندیشی معنایی است و کرونا برای شهروندان اصفهانی به ارمغان آورده است، فرصت یادگیری است. کرونا و خانه‌نشینی اجباری این شهروندان به آنان فرصت داده است تا بتوانند به این هدف نزدیک شوند. آنان در دوران کرونا فرصت یادگیری پیدا کرده‌اند و به تقویت توانمندی‌های حرفه‌ای، تخصصی و فرهنگی خود پرداخته‌اند. برخی از شهروندان از این فرصت برای یادگیری و مطالعه بیشتر استفاده کرده‌اند. آنان به مطالعه در حوزه‌های مورد علاقه خودشان پرداخته‌اند و به نوعی تلاش نموده‌اند سرمایه فرهنگی خودشان را تقویت نموده و از لحاظ ذهنی توانمندتر شوند:

«... هم فیلم و سریال‌هایی که دوست داشتیم را دیدم، کتاب خیلی خواندم، شاید درس نمی‌خواندم اگر کرونا نمی‌گرفتم، ولی خب وقتی دیدم کاری ندارم و مجبورم به هر حال درس خواندم یک کم بیشتر شد».

علاوه بر این، کرونا به برخی از شهروندان مجال و فرصت داده است تا بتوانند علایق هنری و فرهنگی خودشان را دنبال کنند. در وضعیت غیرکرونايي این افراد به دلیل مشغولیت‌های زیاد عموماً فرصت چندانی برای انجام و پیگیری این علایق ندارند، اما بروز کرونا سبب شده است که چنین فرصت‌هایی را به دست بیاورند:

«خیلی‌ها تو فرصت قرنطینه کرونا نشستند کار انجام دادند. مثلاً موزیسین‌ها اگر کار نباشه که بکنند می‌نشینند تمرین می‌کنند. می‌تونند اونایی که توان دارند بنشینند یک قطعه‌ای را آماده کنند. کارهای گروهی انجام بدهند. به پیشرفت کار خودشون کمک کنند. اونایی که مشکل نداشتند و ززنگ بودند این کار را کردند».

برخی دیگر از شهروندان از این فرصت کرونايي و خانه‌نشینی برای یادگیری زبان‌های دیگر استفاده کردند:

«زبان چینی را سال ۹۶، چهار سال پیش آموزشگاه می‌رفتم، توی دوران کرونا خودم خودخوان سعی کردم ادامه بدهم. به صورت حرفه‌ای نه، ولی به صورت آماتور و مقدماتی دارم پی می‌گیرم و قصد این است که اگر شد بعد از اتمام دانشگاه، به طور جدی بهش بپردازم. و اول از همه این‌که یک شغل مناسبی پیدا کنم».

برخی دیگر از شهروندان از فرصت کرونا و خانه‌نشینی و کاهش مشغولیت‌های کاری و شغلی استفاده کرده‌اند تا توانمندی‌ها و مهارت‌های تخصصی مرتبط با حرفه و شغل خودشان را تقویت نمایند. آنان از این فرصت و به‌ویژه مجازی شدن بسیاری از سمینارها و همایش‌های تخصصی استفاده نموده و خودشان را با وضعیت علمی و تخصصی روز وفق داده‌اند. یکی از شهروندانی که دارای چنین تجربه‌ای است و در دوران قبل از کرونا نتوانسته بود چنین تجربه‌ای را کسب نماید در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«یا این‌که فرصت پیدا شد که من در خیلی از وبینارهای کشوری شرکت کنم. تا قبل از این ما فقط در حد دوره‌های هابی که ناحیه خودمون بود را امکان شرکت و حضور داشتیم؛ و یک جورایی من الان توی ایام کرونا تعامل با همکارانم در سراسر کشور داشتم و از تجربیات شون استفاده می‌کردم».

هم چنین بسیاری از شهروندان معتقدند در این دوران به دلیل انبوه اطلاعات ارائه شده در رسانه‌ها درباره این بیماری، اطلاعات و دانش پزشکی آن‌ها بهبود یافته است:

«تا قبل از این، خیلی موارد پزشکی و بیماری و اگیردار را پیگیری نمی‌کردم... اما تو این دوران توفیق اجباری شد که خیلی اطلاعات

پزشکی ام بره بالا... تمامی پیج‌های پزشکی را فالو کردم... راه‌های پیش‌گیری را می‌خوندم... حتی وقتی مادرم کرونا گرفت خیلی پیگیر شدم که چه‌جوری باید درمان کرد، درمان خانگی چی باشه و کلاً اطلاعات پزشکی ام خیلی بالا رفت...»

۴-۵. تقویت باهم‌بودگی اجتماعی

سومین پیامد عمده مواجهه و برخورد شهروندان اصفهان با کرونا، تقویت حس باهم‌بودگی اجتماعی است. با وجود این‌که کرونا و محدودیت‌های آن سبب شده است که افراد از یک‌دیگر فاصله گرفته و پیوندهای اجتماعی تضعیف شوند، اما هم‌زمان این مسئله سبب شده است که بسیاری از شهروندان به هم‌نوع‌دوستی اهمیت بیشتری بدهند و از فرصت‌هایی که کرونا برای خانه‌نشینی فراهم کرده است، برای لذت هم‌زیستی با خانواده‌هایشان استفاده نمایند؛ در واقع، هرچند پیوندهای اجتماعی تضعیف شده‌اند، اما بسیاری از شهروندان نگران وضعیت اقتصادی، بهداشتی و اجتماعی شهروندان دیگر هستند و از طریقی تلاش می‌کنند به آن‌ها کمک نمایند.

۱-۴-۵. تقویت هم‌نوع‌دوستی

در آغاز کرونا که جامعه به شدت در ترس و وحشت مواجهه با آن به سر می‌برد بسیاری از شهروندان به یاری دیگرانی که نیازمند بودند، شتافتند و به‌نوعی حس هم‌نوع‌دوستی خودشان را ابزار کردند. تشکیل کمپین‌های کمک به نیازمند کمک‌های بهداشتی، از جمله این فعالیت‌ها بود. بررسی تجارب زیسته این افراد نشان‌دهنده این مسئله است که آنان با خدمت به مردم احساس رهایی ذهنی و روانی می‌کنند و خودشان نیز احساس آرامش می‌کنند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است در این‌زمینه چنین اظهارنظر نموده است:

«من اعتقاد خودم این است که هر چی کار مردم را حل بکنیم خوب است. من می‌گم به ازای هر کار خوب یک خدمت. یعنی یک بار خون دادن را جزء یکی از خدمت‌هام می‌دانم. کاری که حال آدم خوب می‌شه، خدمت می‌شود. عواقبش را هم دیده‌ام، یعنی نتیجه مثبتش را هم دیده‌ام. خون دادن خودش یک نوع خدمت است...».

هرکدام از شهروندان مورد بررسی در زمینه‌هایی خاص به کمک شهروندان دیگری که نیازمند بوده‌اند، شتافته‌اند. یکی از شهروندان مورد بررسی که در هیأت‌شنا مسئول بوده است، بعد از گسترش و همه‌گیری کرونا در اصفهان، این هیأت را تبدیل به کارگاه

تولید و توزیع ماسک نموده است. در مواقعی در دوران کرونا، به‌ویژه در اوایل شیوع آن نیاز شدیدی به ماسک احساس می‌شد و این کنش شهروندی نوعی احساس هم‌نوع‌دوستی و انسان‌دوستی را در خود نهان دارد. این فرد درمورد تجربه خود از این کار چنین توضیح داده است:

«من اومدم هیئت و توی کانال زدم که هر کی چرخ خیاطی دار بیاورد. آمدم اینجا را کارگاه خیاطی کردیم. بعد اون قدر چرخ آوردند که ۵-۶ تاش هم ماند. تازه یکسری اش را هم دادیم این‌ور و اون‌ور چرخ‌ها را. و شروع کردیم همین جا بسازیم. اعتقاد من این است که اگر کار خوب بکنی به خودت برمی‌گردد. این که من به کسی کمک کردم، درواقع به خودم کمک کردم. چرا؟ من اومدم ۱۰ تا چرخ خیاطی آوردم، که ماسک بزیم و کمک بشه، چهارتا نیرو شناسی پیدا کردم که این چهارتا الان دارند روزی ۲۰ تا کار برای خودم انجام می‌دم...».

یکی دیگر از کنشگری‌های شهروندان اصفهانی در دوران کرونا که نشان‌دهنده حس هم‌نوع‌دوستی و انسان‌دوستی آنان است، حضور در خیریه‌های مختلف، از جمله خیریه نذر سلامت است. حضور در چنین فضاهایی بدون چشم‌داشت مادی صورت می‌گیرد و در زمانه‌ای که ترس و وحشت از کرونا و ابتلا به آن، فشارهای اقتصادی و اجتماعی و روانی ناشی از همه‌گیری کرونا وجود دارد، ارزشمندی دوچندانی دارد:

«بینید خیریه نذر سلامت من خیلی قبلش می‌رفتم، خیریه نذر سلامت موبک حضرت زهرا علیها السلام بودند که زائران اربعین را اونجا سرویس دهی می‌کردند، من اربعین‌ها باهاشون نرفته بودم، توی دفتر باهاشون همکاری می‌کردم، چون اربعین پیاده‌روی اش برایم سخت بود. ولی همین که می‌رفتم حال خیلی خوبی داشت. تا هر وقت پیام اصفهان می‌رم...».

برخی دیگر از شهروندان با در اختیار گذاشتن دانش و تجربیات خودشان و مشاوره دادن به دیگرانی که درگیر بیماری کرونا بوده‌اند، حس هم‌نوع‌دوستی خودشان را نشان داده‌اند؛ برای نمونه، یکی از شهروندان مورد بررسی که در زمینه دارو تخصص دارد، به صورت مداوم به بیماران کرونایی و اطرافیان آن‌ها مشاوره داده است. وی تجربه خود از این زمینه را چنین بیان می‌کند:

«شاید من در این دوسالی که کرونا اومده، هر روز تلفن‌هایی دارم که دوستان می‌پرسند، چه در زمینه کرونا و چه در زمینه داروهای شیمی درمانی و سرطانی که خیلی زیاد شده است. این حسی که شما فرمودید

باعث شد که من خیلی حالت خوبی به هم دست بدهد که حتی بتوانم برای دوستان و مراجعه کنندگانی که درگیر بیماری شده‌اند و روحیه خودشون را از دست داده‌اند... تنها کاری که توانستم بکنم این بود که روحیه خوبی بهشون بدهم...».

۵-۴-۲. لذت زیست خانوادگی

یکی دیگر از پیامدهای مرتبط با تقویت باهم بودگی اجتماعی کرونا برای شهروندان اصفهانی، لذت زیست خانوادگی است. تنش‌ورزی خانوادگی یکی از آسیب‌های اجتماعی است که شهروندان اصفهانی در دوران کرونا تجربه می‌کنند (محمدی، ۱۳۹۹). دلیل این مسأله خانه‌نشینی اعضای خانواده، فشارهای اقتصادی و روانی وارد شده به این افراد است. با وجود این، برخی از شهروندان نه تنها تجربه چندان تلخی از تنش‌های خانوادگی در دوران کرونا نداشته‌اند، بلکه از زیست خانوادگی و در کنار هم بودن اعضای خانواده لذت برده‌اند. این افراد دست دادن چنین فرصتی را به خاطر کرونا می‌دانند و آن را از معدود فرصت‌ها و پیامدهای مثبت کرونا می‌دانند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است، در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«بالاخره توی جو خونه یه مسائلی پیش اومد که همین که کنار هم جمع می‌شدیم خیلی. چون پدر من شغلشون آزاد بود. و همیشه بیرون از خونه بودند. ولی خب دیگه نرفتند سر کار و ما توی خونه بودیم بیشتر مواقع. به جوری خیلی خوب بود. حس و حالش خیلی خوب بود و من خیلی دوست داشتم این دور هم جمع شدن را. خواهرم تو شرکت کار می‌کرد، نمی‌رفت دیگه. همش فیلم می‌گذاشتیم. مثلاً آشپزی می‌کردیم. کیک درست می‌کردیم. دسر انواع دسرهارا درست کردیم...».

به هر حال کنار هم بودن اعضای خانواده، به ویژه در خانواده‌هایی که در وضعیت غیرکرونایی عموماً مشغولیت‌های کاری و شغلی دارند و به ندرت در کنار یکدیگر جمع می‌شوند، دارای اهمیت ویژه‌ای برای آنان است. کنار هم بودن اعضای خانواده سبب افزایش ارتباطات و تعاملات بین آن‌ها شده و روابط عاطفی و خانوادگی را تقویت نموده است. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است، در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«... بعد از این ویروس که قرنطینه بود ما زمان بیشتری را در کنار هم می‌گذرانیم. بیشتر با هم صحبت می‌کردیم، بیشتر هم دیگر

را می‌دیدیم. و اون حلقه عاطفی را در خانه خیلی مهم دیدم؛ و من از همون حلقه عاطفی استفاده کردم و آوردم توی سازمان و حلقه‌های عاطفی ایجاد کردم و در پیش‌برد تجارتم ازش استفاده کردم.»

چنین وضعیتی، یعنی تعامل مطلوب و روابط عاطفی مناسب در خانواده در کنار فعالیت جمعی اعضای خانواده فضایی را می‌تواند ایجاد کند که در آن وحشت و ترس کرونایی و پیامدهای ناگوار اقتصادی و روانی آن به شدت کاهش پیدا کند و آسیب‌پذیری روانی اعضای خانواده چندان قابل توجه نباشد.

۵-۵. آنلاین شدن کسب و کارها

یکی دیگر از پیامدهای عمده مواجهه و برخورد شهروندان اصفهانی با بحران کرونا، آنلاین شدن کسب و کارها است. موج جهانی شدن تکنولوژیک و دیجیتالیزه شدن اقتصادی در دوران قبل از وقوع کرونا هم سبب شده بود که بسیاری از کسب و کارها به سوی مجازی شدن و دیجیتالیزه شدن حرکت کنند. سایر کسب و کارها نیز در این دوران بحرانی به سوی چنین سیاست‌هایی حرکت کردند و خودشان را با فضای مجازی و دیجیتالی وفق دادند. همین مسأله سبب توجه به مجازی‌سازی تجارت و کسب و کار برای کنار آمدن با کرونا شده است؛ درواقع، مجازی شدن کسب و کار یک استراتژی عمده برای گذار از شرایط کرونایی محسوب می‌شود و به احتمال قوی می‌تواند در گذار از بحران‌های دیگری که ممکن است جهان در آینده با آن‌ها درگیر شود، می‌تواند کاملاً سودمند باشد:

«من همیشه تهدیدها را یک فرصت می‌بینم. و سعی کرده‌ام از تهدیدهایی که برای تجارتم پیش می‌آید، یک فرصت بسازم. چون تجارت ما پتانسیلش را دارد. با توجه به صحبتی که کردیم و موج فرا الکترونیک، باعث شد که ما بتونیم در فضای مجازی و فضای الکترونیک به جای این‌که وقت تلف بکنیم، بتونیم تجارت‌مون را گسترش بدهیم. و تونستیم افراد زیادی را جذب بکنیم و به سمت شغل ما روی بیاورند.»

یکی دیگر از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است، تجربه خودش در این زمینه را چنین بیان نموده است:

«... خود به خود مردم ما یک آموزش‌آی تی دیدند. توفیق اجباری شد دیگه... از لحاظ اقتصادی مردم رویکردشون می‌رود به طرف فناوری و تولید اپ‌ها و جامعه هم استقبال خواهد داشت... اگر من بهتون بگم توی این دو سال حدود ششصد تا اپ من درست کردم؛

یعنی پیشرفت توی صنعت آی تی...».

یکی از فضا‌هایی که در دوران کرونا بیشتر از همه مورد توجه قرار گرفته است، فضای شبکه‌های اجتماعی برای کسب و کارهای مختلف و تداوم فعالیت آن‌ها است. در دوران قبل از کرونا هم این فضاها تا حدودی مورد توجه بودند، اما در دوران کرونا مورد استقبال بیشتری قرار گرفته‌اند و بیشتر کسب و کارها از آن برای تبلیغات و حتی فروش کالاها، محصولات و خدمات خودشان استفاده می‌کنند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«... مثلاً ما که کارمون تبلیغات است، یک عده رفتند سمت کارهای مجازی. یک سایت مثلاً رفته به سمت پخش لایو زنده. که بخواند برنامه خودشان را لایو پخش کنند... حالا از لحاظ خودم بخوام بگم، یک روی آوری زیادی به کار بحث رسانه‌ای و به خصوص فضای مجازی شد. این فضای مجازی قوت گرفت و خیلی‌ها هم در این حین پیچ‌شون بالا آمد. فعالیت‌هاشون خیلی قوی‌تر شد و توانستند با قوت بیشتری کار کنند.»

یکی دیگر از حوزه‌هایی که فرهنگ دیجیتال در آن نمود یافته است، حوزه خرید است. شهروندان بیشتر از قبل تمایل به خرید اینترنتی پیدا کرده‌اند؛ هرچند خانه‌نشینی مداوم و کاهش مهمانی‌ها و دورهمی‌های خانوادگی و دوستانه سبب شده است که نیاز آنان به خرید لباس کاهش محسوسی پیدا کند. یکی از شهروندانی که با وی مصاحبه انجام شده است، در این زمینه چنین اظهار نظر نموده است:

«این را باید دولت فهمیده باشد که خیلی از کارها را می‌شه اینترنتی انجام داد کما این که توی کرونا یک سری از کارها این اتفاق برایش افتاد که می‌شه با این روش؛ و مردم خیلی رو آوردند به خریدهای اینترنتی. کارهای اینترنتی خیلی رواج پیدا کرد. من فکر می‌کنم این‌ها نکات مثبتش بوده...».

۵-۶. بی‌اعتمادی نهادی

پنجمین پیامد مواجهه و برخورد شهروندان اصفهانی با بحران کرونا، بی‌اعتمادی نهادی است. ناکارآمدی سیاست‌های دولتی در برخورد، مدیریت و کنترل کرونا سبب شده است که اعتماد بسیاری از شهروندان به دولت و نهادهای دولتی دخیل در مدیریت بحران کرونا به شدت کاهش پیدا کند؛ علاوه بر نهادهای دولتی و خود دولت به دلیل ناکارآمدی آن، بسیاری از نهادهای دیگر نیز در مدیریت و کنترل بحران کرونا

و پیامدهای آن ناکارآمد عمل کردند. برخی از دلایل ناکارآمدی این نهادها به نظارت دولت بر آن‌ها و دستوری بودن سیاست‌های مدیریت و کنترل کرونا بازمی‌گردد. نهاد «بیمارستان» یکی از این نهادها است که شهروندان نسبت به دوران قبل از کرونا نسبت به آن بی‌اعتمادتر شده‌اند. نمود دیگر این بی‌اعتمادی را می‌توان در «واکسیناسیون» و عدم اعتماد شهروندان به آن مشاهده نمود.

۵-۶-۱. بیمارستان هراسی

یکی دیگر از پیامدهای مرتبط با بی‌اعتمادی نهادی در دوران کرونا که شهروندان اصفهانی تجربه می‌کنند، بیمارستان هراسی است. عملکرد نامطلوب نظام مراقبتی در بیمارستان که دلایل مختلفی، از جمله فرسودگی شغلی کادر درمان و ضعف زیرساخت‌های بیمارستانی دارد، سبب شده است که بسیاری از شهروندان اعتماد چندانی به نظام بیمارستانی و سیستم مراقبتی آن نداشته باشند. تجارب نامطلوبی که بسیاری از شهروندانی که به نوعی خود یا نزدیکانشان درگیر کرونا شده و به بیمارستان رفته‌اند، نشان از ناکارآمدی این نهاد دارد. فراگیری این تجارب نامطلوب به بی‌اعتمادی عمومی به نهاد بیمارستان منجر شده است:

«... من احساس می‌کنم که محیط بیمارستان به شدت تو روحیه

بیماران خیلی داره خراب می‌کنه؛ یعنی کشته‌هایی که داره می‌ده،

روحیه واقعاً توش اثر داره. می‌تونم بگم بیشترین چیزه».

شهروندان با مقایسه نظام مراقبتی بیمارستانی که آن را نامطلوب قلمداد می‌کنند با نظام خودمراقبتی که آن را بهتر از نظام بیمارستانی می‌دانند به ترویج بی‌اعتمادی نهادی به بیمارستان کمک کرده‌اند. تجارب بسیاری از شهروندان بیانگر این است که خودمراقبتی بهتر و مطلوب‌تر از نظام مراقبتی بیمارستانی بوده است و فشار روانی و عصبی بسیار کمتری را برای آنان به دنبال داشته است:

«زن عمومی دوستم کرونا گرفت حالش بد شد، بردندش بیمارستان

توی آی‌سی‌یو بستری شد. پسرش رفت اونجا و امضا کرد و رضایت

داد. گفت من نمی‌ذارم مادرم اینجا بمونه. می‌خواستند تراکستومیش

کنند. گلورا پاره می‌کنند و لوله را وارد می‌کنند... و مامانشون را آوردند

خونه و باوجود این که ۸۰٪ ریه شون درگیر شده بود، و ۲۰٪ ریه داشتند،

الان مادرشون حالش خوب شده... من می‌گم توی بیمارستان اتفاق

خیلی بدی که داره میفته، اینه که هر اتفاقی که میفته اسمش را دارند

می‌گذارن کرونا. چون هیچ چیزش معلوم نیست و اینا. اگه کوتاهی

هم کرده باشند، معلوم نیست که از کروناست یا از کوتاهی پرستارها یا دکترهاست.»

این بی‌اعتمادی نهادی به بیمارستان سبب شده است که بسیاری از شهروندان از مراجعه به بیمارستان برای درمان بیماری کرونا خودداری نمایند. بسیاری از شهروندان به دیگری که با بیماری کرونا درگیر هستند، توصیه می‌کنند که به بیمارستان مراجعه نکنند و به خودمراقبتی در خانه بپردازند.

۵-۶-۲. بی‌اعتمادی به واکسیناسیون

فرم دیگر بی‌اعتمادی نهادی شهروندان اصفهانی به‌عنوان پیامد مواجهه و برخورد کرونایی، بی‌اعتمادی به واکسیناسیون است. سیاست واکسیناسیون در ایران بسیار کند و ناکارآمد بوده است. در کنار این مسأله، سیاسی‌کردن مسأله واکسیناسیون و نگاه ایدئولوژیک به آن، سبب شده است که شهروندان اعتماد چندانی به واکسیناسیون نداشته باشند و از واکسینه شدن در برابر ویروس کرونا پرهیز کنند:

«مشکل مون این است که نگذاشتند واکسن معتبر وارد بشود. مشکل دوم این بود که حالا اون واکسن‌هایی که وارد شد نگذاشتند به‌صورت درست اجرا بشود. یه آقایی تو مرکز بهداشت گفت که ما یک عالمه واکسن داریم که دارد تاریخ‌شون می‌گذرد و نمی‌گذارند که ارائه بدهیم. و واقعاً از این موضوع عصبانی بودند که چرا مردم دارند می‌میرند، ولی این‌ها این را اجرا نمی‌کنند؛ یعنی واکسن هم سیاسی شده... چیزی دیگری هم که هست این است که به خاطر پارتنری بازی که توی ایران هست، خیلی‌ها خارج از نوبت واکسن زده‌اند، ولی این کار باعث شده که رده سنی واکسیناسیون نیاید پایین؛ یعنی همون بالا بماند چون خیلی‌ها بی‌نوبت زده‌اند».

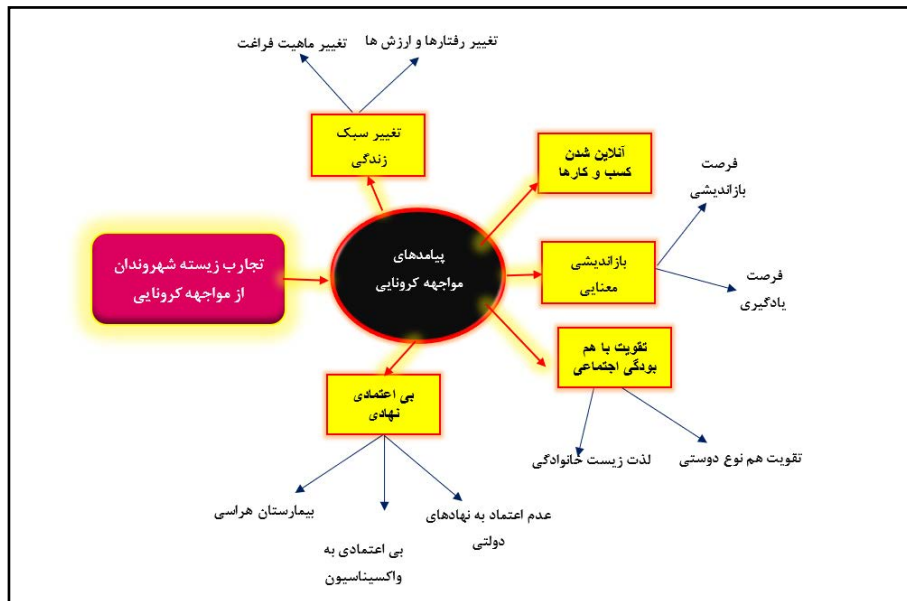
در کنار این مسأله، مشاهده عوارض واکسن در برخی از نزدیکان افراد مختلف سبب شده است که نوعی ترس و هراس از واکسن زدن در میان شهروندان وجود داشته باشد. بسیاری از شهروندان معتقدند که کیفیت واکسن‌های وارداتی چندان مناسب نیست و به همین دلیل ترجیح می‌دهند واکسینه نشده و منتظر واردات واکسن‌های معتبر بمانند. آنان معتقدند در صورتی که از واکسن‌های معتبر استفاده شود می‌توان کرونا را کنترل و مدیریت نمود. در غیر این صورت مدیریت آن به راحتی امکان‌پذیر نمی‌باشد:

«در ایران اگر واکسن خوبی بزنند، نه هر واکسنی، کنترل می‌شه.

چون انواع و اقسام واکسن‌ها را داریم. خیلی‌ها واکسن زدند، اما متأسفانه بعدش دوباره کرونا گرفتند... خیلی عجیبه...».

به هر حال، این عوامل سبب شده است که اعتماد شهروندان به نظام واکسیناسیون پایین بیاید و تمایل چندانی در بین آنان برای واکسینه شدن وجود نداشته باشد؛ هرچند به طور قطع میزان زیادی از جامعه نسبت به واکسینه شدن تمایل خواهند داشت، اما همین تعداد کمی هم که تمایلی به این کار ندارند، می‌تواند فرآیند قطع چرخه ویروس کرونا در ایران را با مشکل مواجه سازد.

درنهایت، مقوله اصلی پیامدهای مواجهه کرونایی برای شهروندان توأم با مقوله‌هایی که فضای مفهومی آن را شکل می‌دهند، مطابق شکل ۱ است.

شکل ۱: دیاگرام پدیدارشناختی پیامدهای مواجهه کرونایی شهروندان بر مبنای تجارب زیسته (نگارندگان، ۱۴۰۲).

Fig. 1: Phenomenological diagram of the consequences of corona exposure of citizens based on lived experiences (Authors, 2020).

۶. نتیجه‌گیری

تفسیر مشارکت‌کنندگان از هم‌زیستی با شرایط حاصل از همه‌گیری کووید ۱۹ گویای آن است که برهم‌کنشی اجتماعی شهرنشینان با شرایط کرونایی در درون بافت فرهنگی و اقتصادی کلان‌شهر اصفهان، کنشگران را به تغییرات، بازاندیشی‌ها و بازتنظیمی‌هایی در ظرفیت‌های فکری و تأملی خود و نظم اجتماعی حاکم بر زندگی روزمره‌شان سوق داده است. چنین تغییرات و بازاندیشی‌هایی که بیش از همه تاب‌آوری و سازگاری

مشارکت‌کنندگان را با شرایط اپیدمی بازمی‌نمایاند، در قالب پیامدهای مواجهه با کرونا به تصویر کشیده شده‌اند که پنج مقوله «تغییر سبک زندگی»، «بازاندیشی معنایی»، «تقویت باهم‌بودگی اجتماعی»، «آنلاین شدن کسب و کارها» و «بی‌اعتمادی نهادی» را دربر می‌گیرد.

اولین پیامد عمده مواجهه‌گری مشارکت‌کنندگان اصفهانی با شرایط کرونایی، «تغییرات در سبک زندگی» است که در قالب تغییرات در شیوه‌های تفریح و فراغت مشارکت‌کنندگان (حرکت از شیوه‌های فراغت سنتی جمع‌گرایانه، پیوندی و مبتنی بر کنش‌های رو در رو به شیوه‌های جدید فراغت مجازی فردی و مبتنی بر شبه تعامل‌های رسانه‌ای) و تغییر در ارزش‌ها و رفتارها، از جمله حذف برخی آداب و رسوم فرهنگی، تغییرات هنجاری و تعدیل برخی رفتارهای افراطی هم‌چون تجمل‌گرایی نمود یافته است.

«بازاندیشی معنایی» از دیگر وجوه هم‌زیستی مشارکت‌کنندگان با شرایط کرونایی است که نشان می‌دهد مشارکت‌کنندگان توانسته‌اند محدودیت‌های کرونایی را به فرصت‌هایی برای تأملات هستی‌شناختی و یا رشد مهارت‌ها و توانمندی‌های خود تبدیل کنند. دو مقوله «فرصت بازاندیشی» و «فرصت یادگیری» گویای این زیست‌کرونایی بازاندیشانه هستند.

این نتیجه مؤید نظریه آنتونی گیدنز (۱۳۸۵ ب) پیرامون مدرنیته متأخر یا بازاندیشانه است. در این دوران، بازاندیشی به پدیدار اساسی زندگی روزمره تبدیل می‌شود، به این صورت که عملکردهای اجتماعی مورد بازاندیشی و تأمل قرار می‌گیرند، عامه مردم از عرف و هنجارهای تثبیت شده فاصله گرفته و تردید و تأمل در مورد هویت سنتی و مقاومت نسبت به کلیشه‌های رایج و الگوهای سنتی در ابعاد مختلف زندگی هم‌چون برنامه‌ریزی زندگی، دین‌داری، مدیریت بدن و قالب‌های جنسیتی افزایش می‌یابد.

به اعتقاد گیدنز (۱۳۸۲)، خصلت جدید بازاندیشی در دنیای مدرن موجب تغییرات اساسی در دانش و نظارت اجتماعی شده است: «رشد بازاندیشی اجتماعی عامل عمده ازهم‌گسیختگی دانش و نظارت است، همان‌چیزی که سرچشمه اصلی عدم قطعیت تولیدشده به‌شمار می‌آید» (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۸).

تجدد و دنیای مدرن، اصل شک را نهادینه می‌سازد و بر این نکته تأکید می‌ورزد که هرگونه دانشی درحقیقت فرضیه است؛ فرضیه‌هایی که ممکن است حقیقت داشته باشند، ولی در اصل همواره باز و پذیرای تجدیدنظر هستند و در بعضی موارد نفی، لازم خواهد بود که آن‌ها را رها کنیم» (گیدنز، ۱۳۸۵ ب: ۱۷).

هم چنین بازاندیشی در دنیای امروزی موجب تغییراتی اساسی در هوش انسان‌های مدرن و گستره فهم آن‌ها نسبت به گذشتگان شده است. «جهان بازاندیشی تشدید شده، جهان آدم‌های هوشمند است. این بدان معنا نیست که آدم‌های امروزه باهوش‌تر از گذشته‌اند. در یک سامان پسااستتی، افراد کم و بیش باید درگیر جهان گسترده‌تری شوند، اگر که بخواهند در آن ادامه حیات دهند. اطلاعات تولید شده متخصصان (از جمله دانش علمی) دیگر نمی‌تواند یکسره محدود به گروه‌های خاص باشد (فراگیر شدن دانش)، بلکه افراد غیرمتخصص در جریان کنش‌های روزانه‌شان پیوسته باید این اطلاعات را تفسیر کرده و بر پایه آن عمل کنند» (گیدنز، ۱۳۸۲: ۱۸).

نتایج این پژوهش نیز در تأیید نظریه گیدنز (۱۳۸۲؛ الف ۱۳۸۵؛ ب ۱۳۸۵) نشان داد که انسان ایرانی در نتیجه بازاندیشی‌های انتقادی، نگرش و ذهنیت اجتماعی تازه‌ای پیدا کرده است: گسترش رویکردهای میان‌رشته‌ای و ضرورت بهره‌گیری از آن‌ها، نگرش مثبت‌تر به مقولات انسانی و ارزش‌های فرامادی و عاطفی، رشد مرگ آگاهی و مرگ‌اندیشی، توجه به اهمیت خانه و خانواده، تضعیف نگرش‌ها نسبت به باورهای سنتی و خرافات، افزایش حساسیت و توجه به مقوله سلامت و بهداشت؛ از جمله نتایج بازاندیشی‌های انسان ایرانی در شرایط کرونایی هستند. این بازاندیشی‌ها و اندیشه‌ورزی‌ها منجر به تغییرات عینی، ذهنی، مادی و معنوی گسترده‌ای شد که به نظر می‌آید در بلندمدت نظام حکمرانی و اقتصادی را متأثر می‌سازد و در این بستر اجتماعی جدید، همه چیز معنا و مفهوم تازه‌ای خواهد داشت. در تحقیق حاضر، اپیدمی کووید ۱۹ بیش از آن‌که به کنشگری‌های جمعی جهت کاهش اثرات بحران منجر شده باشد، به بازاندیشی و بازتنظیمی فردی در وجوه فکری و عملی زندگی روزمره انجامیده است. گویی اقدامات بازاندیشانه کنشگران در شرایط اپیدمی کووید ۱۹ نیز راهی است برای انطباق بیشتر با شرایط موجود و تاب‌آوری در مقابل آسیب‌های احتمالی.

یکی دیگر از مقولاتی که گواه بازاندیشی معنایی محسوب می‌شود، مقوله «فرصت یادگیری» است. در دوران اپیدمی کرونا فرصتی خاص برای یادگیری فراهم آمد. همان‌گونه که ملاحظه شد در دوران کرونا، یادگیری دیگر امتیازی برای نخبگان یا یک گروه سنی محسوب نمی‌شود؛ بلکه این اندیشه و ایده، کل جامعه و افراد را دربرمی‌گیرد. درگیری با این ویروس فرصت یادگیری در حوزه پزشکی و غیرپزشکی را برای آحاد جامعه فراهم نمود.

این نتیجه مؤید رویکرد «یادگیری مادام‌العمر»^{۲۷} (والیما و هافمن، ۲۰۰۸؛ بروان و همکاران، ۲۰۰۵) است. این رویکرد، یادگیری را نتیجه فرآیند قراردادی کسب علم نمی‌داند؛ بلکه آن را فرآیندی مادام‌العمر، منحصربه‌فرد و شخصی می‌داند. از این

دیدگاه بخش عمده‌ای از آن‌چه یاد می‌گیریم نه به دلیل اجبار، بلکه به دلیل انتخاب است، چون وقایع زندگی ما به‌طور ذاتی ما را به یادگیری بیشتر وامی‌دارند؛ درواقع، قسمتی از آن‌چه ما یاد می‌گیریم، تصادفی است بدون این‌که آگاهانه خواسته باشیم. مفهوم یادگیری مادام‌العمر علوم در جامعه یادگیرنده^{۲۸} مطرح می‌شود. جامعه یادگیرنده را جامعه‌ای می‌دانند که در آن همه افراد از طریق آموزش‌های پاره‌وقت، فرصتی برای یادگیری و پرورش خود دارند و جامعه برای تسهیل چنین یادگیری‌هایی سازمان یافته است. جامعه یادگیرنده، جامعه‌ای است که در آن مردمان با هر نوع سبک زندگی، نیاز به ادامه بازآموزی و آموزش را در سرتاسر زندگی کاری‌شان احساس کرده و یادگیری را به مثابه افزایش کیفیت زندگی‌شان در همه مراحل در نظر دارند (همتی، ۱۳۹۰).

سومین پیامد عمده مواجهه‌گری شهروندان اصفهانی با کرونا، «تقویت حس باهم‌بودگی اجتماعی» است که بیش از هر چیز در افزایش حس نوع‌دوستی، ازجمله تشکیل کمپین‌های کمک به نیازمندان و لذت زیست خانوادگی نمود یافته است. یکی دیگر از پیامدهای عمده مواجهه و برخورد شهروندان اصفهانی با بحران کرونا، «رشد فرهنگ دیجیتال» و دیجیتالی شدن مضاعف، ازجمله آنلاین شدن کسب و کارها است؛ درواقع، مجازی شدن کسب و کار یک استراتژی عمده برای گذار از شرایط کرونایی محسوب می‌شود و به احتمال قوی می‌تواند در گذار از بحران‌های دیگری که ممکن است جهان در آینده با آن‌ها درگیر شود، کاملاً سودمند باشد.

پنجمین پیامد مواجهه و برخورد شهروندان اصفهانی با بحران کرونا، «بی‌اعتمادی نهادی» است. ناکارآمدی سیاست‌های دولتی در برخورد، مدیریت و کنترل کرونا منجر به شکل‌گیری فرمی از بی‌اعتمادی درمیان شهروندان شده است که در اشکال مختلف «بی‌اعتمادی به نهادهای دولتی»، «بیمارستان‌هراسی» و «بی‌اعتمادی به واکسیناسیون» نمود یافته است. این مقوله گویای بُعد منفی هم‌زیستی با شرایط کرونایی است که منجر به افزایش شکاف بین مردم و دولت شده است. بر طبق تفسیر مشارکت‌کنندگان، رسانه‌های جمعی نیز به این بی‌اعتمادی دامن زده‌اند. بدین‌نحو که در جهت توجیه سیاست‌های نادرست دولتی حرکت کرده و به‌نوعی تبدیل به بازوی ناکارآمدی نهادی و دولتی شده‌اند.

این نتیجه مؤید دیدگاه ال‌ریش بک (۱۹۹۷؛ ۱۹۹۴) در زمینه علمی‌سازی بازاندیشانه و بحران بی‌اعتمادی به علم در این دوره است. به اعتقاد بک، در مرحله علمی‌سازی بازاندیشانه، علم کم‌کم قدرت متدولوژیک شک‌گرایی خود را به اساس و نتایج عملی خود بسط می‌دهد. برهمین‌اساس، ادعاهای دانش و روشن‌فکری، به‌طور

سیستماتیک، توسط عامه مردم زیر سؤال می‌روند؛ درحالی‌که در گذشته این اعتقاد وجود داشت که علم می‌تواند به حقیقت و واقعیت دسترسی پیدا کند، امروزه این تفکر مطرح شده است که علم با تصمیمات و قواعد و رسومی سروکار دارد که می‌توانستند به صورت متفاوتی از کار در آیند» (بک، ۱۹۹۷: ۱۵۶).

به عقیده بک (۱۹۹۷)، هرچند نوگرایی پیشرفته مخاطراتی را تولید می‌کند، اما قدرت بازاندیشی را نیز ایجاد می‌کند که به آن اجازه می‌دهد تا خودش و مخاطرات تولید شده‌اش را به زیر سؤال ببرد. در واقع، غالباً خود آن‌هایی که قربانی این مخاطرات می‌شوند، آغاز به بازاندیشی درباره این مخاطرات می‌کنند. به راستی که بک در مورد دانشمندان، به خاطر نقش‌شان در تولید و نگه‌داشت جامعه مخاطره‌آمیز بسیار سخت‌گیر بوده و آن‌ها را سرزنش می‌کند: «از این جهت مبالغه نیست اگر بگوییم که علوم آبروی تاریخی خود را که بر مبنای عقلانیت‌شان به دست آورده بودند، تا اطلاع ثانوی بر باد داده‌اند» (بک، ۱۹۹۷: ۷۰).

به نظر می‌رسد همان‌گونه که بک (۱۹۹۷) معتقد بود، از دیدگاه شهروندان اصفهانی، علم از یک فعالیت در خدمت حقیقت به فعالیتی تهی از حقیقت تبدیل شده است و از گمان و حدس تبعیت می‌کند و این ویژگی منجر به کاهش اعتماد عامه به واکسیناسیون و بیمارستان‌ها شده است. «بی‌اعتمادی عامه مردم به نهادهای دولتی»، «بیمارستان‌هراسی» و «بی‌اعتمادی به واکسیناسیون» در دوران اپیدمی کرونا با استفاده از این رویکرد قابل تبیین است.

این در حالی است که به عم نظریه پردازان جامعه، ریسک، مخاطره و اعتماد باید در کنار یکدیگر باشند و اعتماد می‌تواند در خدمت تقلیل یا تخفیف خطرهایی کار کند که انواع خاصی از فعالیت بشری با آن‌ها روبه‌رو هستند. پس اگر اعتماد نباشد احتمال آسیب‌رسانی مخاطره بیشتر است. آنتونی گیدنز به دو پهلو بودن نحوه زندگی مدرن اشاره دارد: به زیستن در جهانی از امکانات و مخاطره‌ها؛ چنان‌که گویی در پس هر امکان و قابلیت، خطری نهفته است و در گوشه و کنار هر خطری، راهی برای به تأخیر انداختن آن؛ بنابراین، گسترش بی‌اعتمادی نهادی در اثر عملکرد ضعیف دولت در مدیریت بحران کرونا، می‌تواند توان مقابله با این مخاطره را کاهش داده و در درازمدت آسیب‌پذیری شهروندان را تشدید نماید. این آسیب‌پذیری صرفاً محدود به دوران اوج بیماری و همه‌گیری نیست، بلکه به انباشت مشکلات و تنگنای اجتماعی، اقتصادی و روانی پیش‌آمده و کاهش توان مقابله افراد در مقابله با مخاطره‌ها و بحران‌ها می‌انجامد.

سپاسگزاری

از داوران ناشناس نشریه که با پیشنهادهای سازنده خود بر کیفیت مقاله افزودند، و هم‌چنین از بنیاد ملی علم ایران که حمایت مالی از این پژوهش را به عهده داشتند سپاسگزاریم.

مشارکت درصدی نویسندگان

مشارکت هر سه نویسنده در نگارش مقاله برابر بوده است.

تعارض منافع

نویسندگان ضمن رعایت اخلاق نشر، نبود تعارض منافع و عدم حمایت مالی از هیچ مرکز دولتی و غیردولتی را اعلام می‌دارند.

پی‌نوشت

۱. این مقاله مستخرج از طرحی پژوهشی است که طی انعقاد قرارداد همکاری با صندوق «حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور» معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و با تأمین اعتبار پژوهشی از سوی صندوق انجام شده است.

2. Perezniето & Oehler
3. Wisner
4. Kwang-Yeong
5. Perezniето & Oehler
6. Philpotl
7. Campbell
8. Banerjee & Rai
9. El-Zoghby
10. Zhang & Ma
11. Reflexive modernity
12. Reflexive Scientization
13. Social reflexivity
14. Tradition Modernization
15. Reflexive Modernization
16. Public Sphere
17. Tradition Scientization
18. Reflexive Scientization
19. Demonopolization
20. Skepticism
21. Typical cases
22. Purposive sampling
23. Colaizzi's method of data analysis
24. Descriptive codes
25. Interpretive codes
26. Explanatory codes
27. Life-long learning
28. Learning Society

کتابنامه

- افتخاری، مریم السادات؛ کتبی، فرشته؛ و تلی‌لو، زینب، (۱۴۰۰). «اثر ورزش بر سازگاری بهداشتی و عاطفی دانشجویان در پاندمی ویروس کرونا». دو ماهنامه علمی پژوهشی طب توانبخشی، ۱۰ (۶): ۱۲۹۵-۱۲۸۴.
- اکبری، محمد؛ و پور، سمیرا، (۱۴۰۰). تحلیل داده‌های کیفی بارویکرد پدیدارشناسی (مبتنی بر روش کلایزی). بیرجند: انتشارات دانشگاه بیرجند.
- بک، الیش، (۱۴۰۲ الف). جامعه خطر، به سوی مدرنیته‌ای نوین. ترجمه مهدی فرهنگدوژاد و رضا فاضل، چاپ سوم، تهران: نشر ثالث.
- بک، الیش، (۱۴۰۲ ب). مدرنیته بازاندیشانه (سیاست، سنت و زیبایی‌شناسی در نظم اجتماعی مدرن). ترجمه سلمان صادقی‌زاده، چاپ اول، تهران: نشر ثالث.
- تاج‌بخش، غلامرضا، (۱۳۹۹). «واکاوی سبک نوین زندگی در عصر پساکرونا». فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۰ (۳۵): ۳۶۰-۳۴۰. https://sspp.iranjournals.ir/article_48015.html
- جهاد دانشگاهی، (۱۳۹۸). جستارهایی درباره پیامدهای فرهنگی و اجتماعی شیوع ویروس کرونا در ایران. دفتر مطالعات فرهنگی.
- حبیبی، آرش؛ و جلال‌نیا، راحله، (۱۴۰۱). پدیدارشناسی. تهران: انتشارات نارون.
- درویشی، نصرالله، (۱۳۹۹). «راهکارهای افزایش نشاط خانواده در قرنطینه خانگی ناشی از کرونا». فصلنامه پاسخ، ۱۹: ۹۴-۷۹.
- دفتر مطالعات اجتماعی و فرهنگی، (۱۳۹۹). نظرسنجی از مردم تهران درباره اپیدمی کرونا (موج چهارم). معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
- ربانی خوراسگانی، علی؛ و ماهر، زهرا، (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر مکاتب و نظریه‌های جدید در جامعه‌شناسی معرفت و علم (جستاری در تبیین رابطه معرفت و فرهنگ). چاپ اول، دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- ریتزر، جورج، (۱۳۸۴). «نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر». ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- سلگی، محمد؛ مطلبی، داریوش؛ و غلامی‌پور، اسماعیل، (۱۳۹۹). کرونا و جامعه ایران: سویه‌های فرهنگی و اجتماعی (مجموعه مقالات). تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- عسگری، محمد؛ چوبداری، عسگر؛ و اسکندری، حسین، (۱۴۰۰). «واکاوی تجارب زیسته افراد مبتلا به بیماری کرونا در روابط فردی، خانوادگی و اجتماعی و راهکارهای پیشگیری و کنترل آسیب‌های روانی ناشی از آن». فصلنامه

فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۲ (۴۵): ۳۳-۵۲. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.53244.2453>

- غیاثوند، احمد، (۱۳۹۹). «ساز و کار اعتماد مردم به عملکرد دولت در شرایط شیوع کرونا». فصلنامه دولت‌پژوهی، ۶ (۲۲)، ۱-۳۴. <https://doi.org/10.22054/tssq.2020.11851>

- فاضلی، محمد، (۱۳۹۹). طرح پژوهشی: ارزیابی ابعاد اجتماعی بحران کرونا در ایران. تهران: خویش فرما.
- فلیک، اوه، (۱۳۹۰). درآمدی بر تحقیق کیفی. ترجمه: هادی جلیلی، تهران: نشر نی.

- کاظمی، عباس، (۱۳۹۹). نگاهی جامعه‌شناختی به کرونایی شدن جامعه، در: کرونا و جامعه ایران: سوییچ‌های فرهنگی و اجتماعی (مجموعه مقالات). به‌کوشش: محمد سلگی، داریوش مطلبی و اسماعیل غلامی‌پور، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

- کوه‌بومی، ژاله؛ قمری، محمد؛ و حسینیان، سیمین، (۱۳۹۹). «پیش‌بینی خشونت خانگی علیه زنان در دوران قرنطینه کرونا و ویروس بر اساس انعطاف‌پذیری شناختی: نقش واسطه‌ای تاب‌آوری». دوفصلنامه روانشناسی خانواده، ۷ (۲): ۳۳-۴۶. <https://doi.org/10.22034/ijfp.2021.245578>

- کوهستانی، سمانه؛ و علیخانی، محبوبه، (۱۴۰۰). «پاندمی کرونا و خشونت علیه زنان (مطالعه موردی در بین زنان شهر رشت)». مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۱۵ (۳): ۳-۲۵. <https://doi.org/10.22034/jss.2021.250976>

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۴ (الف)). پیامدهای مدرنیت. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر مرکز.

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۴ (ب)). چشم‌اندازهای جهانی. ترجمه محمدرضا جلائی‌پور، تهران: طرح نو.

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۵ (الف)). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۵ (ب)). تجدد و تشخیص. ترجمه ناصر موفقیان، تهران: نشر نی.

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۷۹)، جهان رها شده: گفتارهایی درباره یکپارچگی جهانی. ترجمه علی اصغر سعیدی و یوسف حاجی‌الوهاب، تهران: علم و ادب.

- گیدنز، آنتونی، (۱۳۸۲). فراسوی چپ و راست. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علمی.

- محمدپور، احمد، (۱۳۹۰). روش تحقیق کیفی ضد روش ۲. چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- میرزایی، حسین، (۱۳۹۹). جستارهایی در ابعاد اجتماعی و فرهنگی ویروس کرونا در ایران. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- Akbari, M. & Pour, S., (2021). *Qualitative data analysis with phenomenological approach (based on Claisian method)*. Birjand, Birjand University Press. (In Persian).
- Askari, M., Chowdari, A. & Eskandari, H. (2021). “Exploring the life experiences of people with Corona Virus disease in personal, family and social relationships and Strategies to prevent and control the psychological effects”. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 12 (45): 52-33 <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.53244.2453> (In Persian).
- Beck, U., (2023B). *Reflexive modernization: politics, tradition and aesthetics in the modern social order*. translated by: Salman Sadeghizadeh, first edition, Tehran: third publication. (In Persian).
- Beck, U., (1994). *Ecological Enlightenment: Essays on the politics of the Risk society*. Atlantic Highlands, NJ: Humanities press.
- Beck, U., (2023 A). *Risk society, towards a new modernity*. translated by Mehdi Farhamandjenjad and Reza Fazel, third edition, Tehran: Third publication. (In Persian).
- Beck, U., Giddens, A. & Lash, S., (1994). *Reflexive modernization: Politics tradition and Aesthetics in the modern social order*. Cambridge: polity.
- Beck, U., (1997). *Risk society: toward a new modernity*. translated by Mark Ritter, London: sage.
- Brown, B. A., Reveles, J. M. & Kelly, G. J., (2005). “Scientific Literacy and Discursive Identity: A Theoretical Framework for Understanding Science Learning”. *Science Education*, 89: 779-802. <http://dx.doi.org/10.1002/sce.20069>
- Campbell, A. M., (2020). “An increasing risk of family violence during

the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives". *Forensic science international*, 2: 10008. <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>

- Collizzi, P., (1978). "Psychological research as the phenomenologist views it". In: R.S. valls and M.King (Eds.), (pp. 48-71), *Existential phenomenological alternatives for psychology* (pp. 48-71). New York: oxford university press.

- Darvishi, N., (2020). "Solutions to increase family vitality in home quarantine due to Corona". *Answer Quarterly*, 19: 79-94. (In Persian).

- Eftekhari, M., Kotobi, F. & Naghiloo, Z., (2021). "The Effect of Sport on Students' Health and Emotional Adjustment in the Corona Virus Pandemic". *The Scientific Journal of Rehabilitation Medicine, (SJRM)*, 10 (6): 1284-1295 (In Persian). <https://doi.org/10.32598/SJRM.10.6.16>

- El-Zoghby, S. M., Soltan, E. M. & Salama, H. M., (2020). "Impact of the COVID-19 pandemic on mental health and social support among adult Egyptians". *J. Community Health*, 1-7. <https://doi.org/10.1007/s10900-020-00853-5>

- Fazli, M., (2020). *Research project: evaluation of the social dimensions of the corona crisis in Iran*. Tehran: Iran. (In Persian).

- Flick, U., (2011). *An introduction to qualitative research*. Translation: Hadi Jalili, Tehran: Ney Publishing. (In Persian).

- Frias, C. E, Cuzco, C., Martin, C.F., Perez-Ortega, S., Trivino Lopez, J.A. & Lombrana, M., (2020). "Resilience and emotional support in health care professionals during the COVID-19 pandemic". *J. Psychosoc. Nurs. Ment. Health Serv*, 58: 5-6. <https://doi.org/10.3928/02793695-20200506-02>

- Ghiathund, A., (2020). "The Process of people's trust in the government's performance in the Coronavirus Crisis". *State Studies*, 6 (22): 1-34. <https://doi.org/10.22054/tssq.2020.11851> (In Persian).

- Gholamipour, A. & Selagi, M., (2020). "Culture and art in the era of Corona, abstract of the articles of the 5th national conference of social and cultural research in Iranian society (stability and instability in contemporary Iranian society)". *Special section of the conference: Iranian society and*

Covid-19, 6th and 7th of March: 461-463. (In Persian).

- Giddens, A., (2005A). *The Consequences of Modernity*. translated by Mohsen Talasi, Tehran: Nash Karzan. (In Persian).

- Giddens, A., (2005b). *World Visions*. translated by Mohammad Reza Jalaipour, Tehran: New Design. (In Persian).

- Giddens, A., (2006A), *Sociology*, translated by Manouchehr Sabouri, Tehran: Ney Publishing. (In Persian).

- Giddens, A., (2006b). *Modernity and self - Identity: Self and society in the late modern age*. translated by Nasser Moafaqian, Tehran: Ney Publishing. (In Persian).

- Giddens, A., (2000). *Runaway world: how globalization is reshaping our lives*. translated by Ali Asghar Saeedi and Youssef Haji Abdul Wahab, Tehran: Science and Literature. (In Persian).

- Giddens, A., (2003). *Beyond left and right: the future of radical*. translated by Mohsen Talasi, Tehran: Elmi. (In Persian).

- Habibi, A. & Jalalnia, R., (2022). *Phenomenology*. Tehran: Naron Publications. (In Persian).

- Jahangiri, K. & Sahebi, A., (2020). "Social Consequences of COVID-19 Pandemic in Iran". *Acta Medica Iranica*, 58 (12): 662-663. <https://doi.org/10.18502/acta.v58i12.5160>

- Kazemi, A., (2020). *A sociological look at the coronaization of society, in: Corona and Iran's society: cultural and social strains (collection of articles)*. by Mohammad Selgi, Dariush Matlabi and Ismail Gholamipour, Tehran: Culture, Art and Communication Research Institute. (In Persian).

- Koh Bumi, J., Qamari, M. & Hosseinian, S., (2020). "Predicting domestic violence against women during coronavirus quarantine based on cognitive flexibility: The mediating role of resilience". *Journal of Family Psychology*, 7 (2: 14): 33-46. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/ijfp.2021.245578>

- Koohestani, S. & Alijani, M., (2021). "Corona Pandemic and Violence against Women in Rasht". *Iranian Journal of Social Studies*, 15 (3): 3-25. (In Persian). <https://doi.org/10.22034/jss.2021.250976>

- Kwang-Yeong, Sh., (2021). "The Pandemic of the COVID-19 and its Impacts on work and Life in South Kore". *Friedrich Ebert & Stiftung*, 1-22.
- Mirzaei, H., (2020). *Essays on the social and cultural aspects of the Corona virus in Iran*. Tehran, Institute for Social and Cultural Studies
- Mohammadpour, A., (2011). *Qualitative research method against method* 2. first edition, Tehran, Sociologists Publications. (In Persian).
- Office of Social and Cultural Studies (2020). *A survey of the people of Tehran about the Corona epidemic (fourth wave)*. Social and Cultural Vice-Chancellor of Tehran Municipality. (In Persian).
- Perezniето, P. & Oehler, I., (2021). *Social costs of the COVID -19 pandemic*. Commissioned by the independent panel for pandemic preparedness and response, May 2021.
- Philpot, L. M., et al., (2020). "Changes in social relationships during an initial "stay-at-home". phase of the COVID-19 pandemic: A longitudinal survey study in the U.S". *Social Science & Medicine*, 274 (2021): 113779, 1-7. <https://doi.org/10.1016%2Fj.socscimed.2021.113779>
- Rabbani Khorasgani, A. & Maher, Z., (2013). *An introduction to new schools and theories in the sociology of knowledge and science (an essay on explaining the relationship between knowledge and culture)*. first edition, Isfahan University, Isfahan. (In Persian).
- Ritzer, G., (2005). *Contemporary sociological theory*. translated by Mohsen Salasi, Tehran: Scientific Publications. (In Persian).
- Tajbakhsh, G., (2020). "Analysis of the new lifestyle in the post-corona era". *Strategic studies of public policy*, 10 (35): 360-340. (In Persian).
- The Academic Center for Education, Culture and Research (ACECR) , (2019). *Essays on the cultural and social consequences of the spread of the Corona virus in Iran*, Cultural Studies Office. (In Persian).
- Valimma, J. & Hoffman, D., (2008). "Knowledge society discourse and higher education,". *Higher education*, 56: 265-285. <http://dx.doi.org/10.1007/s10734-008-9123-7>
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T. & Davis, I., (2004). *At risk:*

Natural hazards, People's Vulnerability and Disasters. 2nd Edition, London: Routledge.

- Zhang, Y., & Ma, Z. F. (2020). "Impact of the COVID-19 pandemic on mental health and quality of life among local residents in Liaoning Province, China: A cross-sectional study". *International journal of environmental research and public health*, 17 (7): 2381. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072381>